

**LIETUVOS RESPUBLIKOS
VAIKO TEISIŲ APSAUGOS KONTROLIERIUS**

P A Ž Y M A

**DĖL GALIMAI NETINKAMO VALSTYBĖS VAIKO TEISIŲ APSAUGOS IR
ĮVAIKINIMO TARNYBOS KLAIPĖDOS APSKRITIES VAIKO TEISIŲ SKYRIAUS
TARNYBINIŲ PAREIGŲ ATLIKIMO BEI SU TUO SUSIJUSIO GALIMO (duomenys
neskelbiami) VAIKO TEISIŲ PAŽEIDIMO**

2020-08-11 Nr. (6.7.-2020-21)PR-379

Vaiko teisių apsaugos kontrolierė atsižvelgdama į Kretingos rajono savivaldybės administracijos raštu pateiktą informaciją, kad Valstybės vaiko teisių apsaugos ir įvaikinimo tarnyba atsisakė vykti į parą be tėvų buvusių vaikų (duomenys neskelbiami) gyvenamąją vietą ir vertinti jų situaciją (tėvas buvo hospitalizuotas dėl COVID-19), manydama, kad pateiktoje informacijoje gali būti vaikų teisių ir įstatymais saugomų interesų pažeidimo požymių, siekdama išsiaiškinti nurodytas aplinkybes pradėjo ir atliko tyrimą savo iniciatyva dėl galimai netinkamo Valstybės vaiko teisių apsaugos ir įvaikinimo tarnybos Klaipėdos apskrities vaiko teisių skyriaus tarnybinių pareigų atlikimo bei su tuo susijusio galimo (duomenys neskelbiami) vaiko teisių pažeidimo.

Tyrimo metu nustatyta:

1. Vaiko teisių apsaugos kontrolierės patarėjos I. Karpičiūtės 2020-04-23 Tarnybiniame pranešime Nr. TP-6 „Dėl Kretingos rajono savivaldybės tarpinstitucinio bendradarbiavimo koordinatorės L. Bruzdeilynienės kreipimosi“ nurodyta, jog ši specialistė 2020-04-23 telefonu informavo, kad 2020-04-18 (šeštadienį) Kretingos rajono savivaldybės administracija susidūrė su sunkumais užtikrinant nepilnamečių vaikų saugumą dėl jų vienintelio iš žinomų atstovų (tėvo) hospitalizavimo dėl COVID-19. L. Bruzdeilynienė informavo jog savivaldybės gyventojų (duomenys neskelbiami) nepilnamečiai vaikai (duomenys neskelbiami) (12 ir 14 metų amžiaus) nuo penktadienio, t.y. 2020-04-17, buvo likę vieni namuose iki šeštadienio, kol buvo gauta informacija savivaldybėje (nepatikslinkta kas informaciją pateikė). L. Bruzdeilynienės teigimu, Valstybės vaiko teisių apsaugos ir įvaikinimo tarnyba atsisakė imtis veiksmų užtikrinti be įstatyminio atstovo vienu likusių vaikų teises ir teisėtus interesus, savivaldybės vadovai ir administracija savarankiškai sprendė susiklosčiusią situaciją, nors savaitgaliais jų darbo laikas nenustatytas. Vaikų motinos vieta nebuvo žinoma, vaikai apgyvendinti savivaldybės patalpose, jiems vėliau taip pat nustatytas COVID-19. Nepilnamečių vaikų tėvas iš ligoninės buvo išleistas 2020-04-20 (pirmadienį), visa šeima (tėvas ir du vaikai) vėliau gydėsi namuose.

2. Kretingos rajono savivaldybės administracija 2020-04-24 raštu Nr. (4.1.11.E)D3-2191 bei 2020-05-13 raštu Nr. (4.1.11.E)D3-2520 patikslino šios pažymos 1 punkte nurodytą informaciją.

Raštuose nurodoma, kad:

2.1. Kretingos rajono savivaldybės vadovai 2020-04-18 ne darbo metu iš Nacionalinio visuomenės sveikatos centro prie Sveikatos apsaugos ministerijos Kretingos skyriaus (toliau –NASC)

vedėjos Dalios Jociuvienės gavo pranešimą apie tai, kad COVID-19 infekcija užsikrėtęs Kretingos rajono gyventojas (duomenys neskelbiami) gydomas ligoninėje Klaipėdoje, o jo dvylikos ir keturiolikos metų vaikai apie parą laiko yra name vieni, be suaugusio žmogaus priežiūros.

2.2. NASC vedėja Dalia Jociuvienė 2020-04-18 informavo Valstybės vaiko teisių apsaugos ir įvaikinimo tarnybos prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos Klaipėdos apskrities Kretingos skyriaus patarėją Rasą Piekienę apie vaikų situaciją.

2.3. Rasai Piekieniui pakartotinai 2020-04-18 skambino ir Savivaldybės gydytoja Zita Abelkienė, kuri nurodė kaip vaikai turi būti užregistruoti dėl prevencinio COVID-19 infekcijos ištyrimo, informavo, kad vaikus su lydinčiu asmeniu saugiai nuveš savivaldybės paskirtas transportas, o po tyrimo paėmimo tas pats transportas nuveš į savivaldybės iš anksto nurodytą vietą (2020-04-03 Savivaldybė raštu informavo Vaiko teisių apsaugos tarnybos Kretingos skyrių, jog iš nesaugios aplinkos paimti vaikai karantino laikotarpiu bus apgyvendinami Dienos veiklos centre, Verslo g. 6, Kretingoje). Rasa Piekienė sutiko užregistruoti vaikus telefonu į patikros punktą dėl COVID-19 infekcijos ištyrimo, tačiau atsisakė juos lydėti iki mobilaus punkto ir iki apgyvendinimo patalpų.

2.4. Savivaldybė nebuvo gavusi tėvo (duomenys neskelbiami) prašymo paimti vaikus iš gyvenamosios vietos, pasirūpinti jų sveikata bei užtikrinti priežiūrą gydymosi laikotarpiu, o savavališkai tokių veiksmų imtis neturi teisinio pagrindo, todėl tarpinstitucinio bendradarbiavimo koordinatorė Lina Bruzdeilynienė 2020-04-18 telefonu apie vaikų situaciją informavo Valstybės vaiko teisių apsaugos ir įvaikinimo tarnybos prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos Klaipėdos apskrities vaiko teisių apsaugos skyriaus vedėją Indrę Kryžiūtę ir Valstybės vaiko teisių apsaugos ir įvaikinimo tarnybos prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos direktorės pavaduotoją Aliną Jakavonienę. Gauti paaiškinimai, kad karantino laikotarpiu vaiko teisių apsaugos specialistai dirba nuotoliniu būdu, saugo savo darbuotojų sveikatą, todėl į (duomenys neskelbiami) namus nevyks, vaikų situacijos nevertins, į patikros punktą dėl COVID-19 infekcijos ištyrimo vaikų nelydės, į savivaldybės iš anksto nurodytą vaikų izoliacijos vietą nenuveš bei pasiūlė pačiai Savivaldybei pasirūpinti savo gyventojais.

2.5. Atsižvelgdama į tai, kad nebuvo galima numatyti, kiek laiko truks (duomenys neskelbiami) gydymas, kad neturėta jokios informacijos apie šeimos buitines gyvenimo sąlygas, artimųjų ratą ir vaikų sveikatos būklę, savivaldybės administracija priėmė sprendimą nepalikti vaikų vienu, paimti juos iš gyvenamosios vietos, organizuoti ištyrimą dėl COVID-19 infekcijos bei apgyvendinti saugioje aplinkoje, kol iš gydymo įstaigos grįš jų tėvas. Savivaldybė 2020-04-18 organizavo vaikų paėmimą iš gyvenamosios vietos, nuvežimą į patikros punktą, apgyvendinimą, maitinimą ir priežiūrą.

2.6. Siekiant nuo pavojingos infekcijos apsaugoti Kretingos socialinių paslaugų centre gyvenančius vaikus ir Pagalbos šeimai tarnyboje apgyvendintas šeimas, Savivaldybė priėmė sprendimą iš nesaugios aplinkos paimtus vaikus karantino laikotarpiu apgyvendinti Dienos veiklos centre, Verslo g. 6, Kretingoje. Vaikų priežiūrą pavesta užtikrinti Kretingos socialinių paslaugų centro darbuotojams ir Kretingos rajono visuomenės sveikatos biuro specialistams. Šioje vietoje buvo apgyvendinti ir (duomenys neskelbiami) vaikai, jais rūpinosi ir su jais bendravo Kretingos socialinių paslaugų centro darbuotojos.

2.7. Su vaikų tėvu telefonu bendravo Kretingos socialinių paslaugų centro direktorė Danutė Skruibienė, kuri informavo jį apie tai, kad vaikai apgyvendinti saugioje vietoje, jais rūpinasi socialinė darbuotoja, domėjosi ligonio sveikatos būkle, išleidimo iš ligoninės data.

2.8. Iš gydymo įstaigos grįžus tėvui bei pasitarus su NASC, 2020-04-20 organizuotas vaikų parvežimas namo.

2.9. Kretingos rajono savivaldybės administracijos direktorės Jolantos Girdvainės teigimu, administracijai kilo pagrįstų abejonių, ar karantino metu vaiko teisių apsauga užtikrinama tinkamai.

Savivaldybės nuomone, būtina sudaryti aiškius institucijų veiksmų algoritmus, jei panašūs įvykai pasikartotų ateityje, todėl svarbu aiškiai apibrėžti kokioms tarnyboms būtina pranešti apie vaikus, likusius be tėvų priežiūros karantino metu (kai Administracija nėra gavusi tėvų prašymo teikti vaikų priežiūros paslaugas jų ligos laikotarpiu); kas turėtų įvertinti jų gyvenimo sąlygas, ieškoti giminaičių ar kitų, emociniais ryšiais su vaiku susijusių asmenų, kurie sutiktų laikinai pasirūpinti vaikais; kas turėtų paimti vaiką iš jo gyvenamosios vietos ir palydėti į priežiūros paslaugas teikiančią instituciją, kai vaikas negali likti namuose; kas turėtų užtikrinti sveikatos priežiūrą ir lydėti vaiką į gydymo įstaigas, jei jį tikslinga iširti dėl COVID-19 infekcijos ar kitų susirgimų.

3. Valstybės vaiko teisių apsaugos ir įvaikinimo tarnybos prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos (toliau – Tarnyba) Klaipėdos apskrities vaiko teisių apsaugos skyrius (toliau – Skyrius) atsakydamas į vaiko teisių apsaugos kontrolierės pateiktus klausimus, nurodė, kad:

3.1. apie šioje pažymoje nagrinėjamą situaciją Skyriui tapo žinoma 2020-04-18 (šeštadienį), apie vidurdienį (11:00-12:00 val.). Nurodytu laiku (patarėjos nedarbo metu) Skyriaus patarėjai Kretingos rajone Rasai Piekieni (toliau – Skyriaus patarėja) telefonu paskambino Nacionalinio visuomenės sveikatos centro prie Sveikatos apsaugos ministerijos Klaipėdos departamento Kretingos skyriaus vedėja Dalia Jociuviene (toliau – NVSC atstovė) ir nurodė, kad Kretingos rajono gyventojui (duomenys neskelbiami), auginančiam du nepilnamečius vaikus, nustatytas COVID-19 susirgimas ir jis nuo 2020-04-17 gydomas Klaipėdos universitetinėje ligoninėje. NVSC atstovė paaiškino, kad tėvą išvežus į gydymo įstaigą namuose nuo 2020-04-17 vieni yra likę du nepilnamečiai vaikai (duomenys neskelbiami), kurie turėjo artimą sąlytį su savo tėvu, todėl vaikus būtina nuvežti patikrinti dėl galimo užsikrėtimo koronaviruso infekcija, tačiau, pirmiausia vaikus patikrinimui reikia užregistruoti ir išspręsti jų izoliavimo klausimą.

3.2. Netrukus po pokalbio su NVSC atstove į Skyriaus patarėją telefonu kreipėsi Kretingos rajono savivaldybės administracijos (toliau – Savivaldybė) direktorė Jolanta Girdvainė (toliau – Administracijos direktorė), kuri nurodė minėtas aplinkybes dėl vaikų, pažymėjo, kad reikia pasirūpinti vaikais, t.y. nuvežti juos į mobilųjį koronaviruso patikros punktą ištyrimui dėl COVID-19 susirgimo bei spręsti klausimą dėl vaikų apgyvendinimo laikinoje Savivaldybės numatytoje izoliacijos vietoje, taip pat akcentavo, kad Skyriaus atstovai privalo vykti į vaikų gyvenamąją vietą, vertinti tėvo be priežiūros paliktų vaikų situaciją. Administracijos direktorė informavo, kad vaikus nuveš Savivaldybės mašina, tačiau Skyrius turi vaikus užregistruoti tyrimui, nes, pasak Administracijos direktorės, tik Skyrius disponuoja visais reikiama duomenimis apie vaikus.

3.3. Pokalbio su Administracijos direktore metu buvo sutarta, kad Savivaldybė pasirūpins vaikų nuvežimu į patikros punktą ir į paruoštą laikino apgyvendinimo / izoliacijos vietą, kurioje užtikrins vaikams priežiūrą, o Skyriaus atstovas užregistruos vaikus patikrinimui bei suderins veiksmus su koronaviruso karštosios linijos 1808 darbuotojais.

3.4. Skyriaus patarėja pirmiausia telefonu susisiekė su vaikų tėvu, kuris paaiškino, kad jis ligoninėje yra nuo 2020-04-17, o jo vaikai namuose yra vieni, nes daugiau niekas su jais negyvena. Vyras pažymėjo, kad vaikai yra 14 ir 12 metų amžiaus, jie yra savarankiški, pripratę dažnai būti vieni,

todėl geba ir žino kaip savimi pasirūpinti, be to jis su jais nuolat bendrauja ir visus rūpimus klausimus aptaria bei iškilusias problemas sprendžia telefonu. Tėvas pokalbio metu pasidomėjo nuo kokio amžiaus vaikai pagal įstatymą gali būti vieni, jam buvo paaiškinta, kad pagal įstatymą tokio amžiaus vaikus nedraudžiama palikti vienus. Bendraujant su (duomenys neskelbiami) jam buvo paaiškinta, kad atsižvelgiant į tai, kad vaikai negali ilgiau likti namuose vieni, bet to nežinoma ar vaikai nėra užsikrėtę koronaviruso infekcija, nes turėjo artimą kontaktą su sergančiu savo tėvu, šiuo metu būtina užtikrinti vaikams priežiūrą ir jų stebėseną, todėl Skyriaus vertinimu, geriausia būtų vaikus iš namų laikinai perkelti į Savivaldybės paruoštas patalpas, kur bus užtikrinta tinkama vaikų priežiūra ir būtiniausių jų poreikių tenkinimas. Bendraujant tėvas keletą kartų minėjo, kad gydymo įstaigoje jis ilgai nebus, todėl vaikų iš namų niekur nereikėtų vežti. Vaikų tėvo teigimu, namuose vaikai jaučiasi saugiai ir gerai, tad juose jie gali būti vieni, kad maisto vaikai turi, o esant poreikiui, papildomai maisto produktų jiems gali atvežti ir prie durų palikti artimi žmonės, be to atkreipė dėmesį, kad namuose yra vaikų augintinai, kuriais jie rūpinasi. Skyriaus patarėja su tėvu aptarė, kad, tuo atveju, jei vaikai taip pat yra užsikrėtę, gali pablogėti jų sveikata, atkreipė tėvo dėmesį į kitus galimus rizikos veiksnius ir pasiekė sutarimą, kad geriausiai vaikų interesus atitinka jų laikinas apgyvendinimas Savivaldybėse numatytose patalpose, kur jais pasirūpins darbuotojas. Tėvui buvo paaiškinta, kad jis turėtų pateikti prašymą Savivaldybei dėl laikinosios vaikų priežiūros, jam buvo pasiūlyta ligoninės personalo paprašyti popieriaus ir pagalbos prašymą elektroniniu paštu persiunčiant Savivaldybei ir vyras patikino, jog prašymą parašys. Bendraujant tėvas pažymėjo, jog jis jau yra informuotas, kad vaikus reikia patikrinti dėl galimo COVID-19 susirgimo (apie tai telefonu jį informavo NVSC atstovė), todėl, būdamas vaikų įstatyminiu atstovu, jis neprieštaravo ir pritarė, kad Skyriaus atstovas vaikus užregistruotų patikrinimui. Šio pokalbio metu Skyriaus patarėja iš tėvo gavo ir vaikų telefonų numerius.

3.5. Po pokalbio su vaikų tėvu, Skyriaus patarėja nedelsiant telefonu susisiekė su vaikais, pasidomėjo kaip jie jaučiasi, ar jiems nieko netrūksta, ar reikia kokios nors pagalbos. Vaikai papasakojo, kad namuose nuo vakar dienos jie yra vieni, kad turi ką valgyti ir žino kaip saugiai elgtis, vaikams buvo paaiškinta esama situacija, numatyti veiksmai dėl jų ištyrimo ir laikino jų apgyvendinimo savivaldybės patalpose, paaiškintos priimtų sprendimų priežastys, taip pat su vaikais susitarta, jog Skyriaus patarėjas dažnai jiems skambins, palaikys ryšį, apie viską informuos, ji taip pat paragino vaikus drąsiai ir nedelsiant skambinti jai, jei tik iškilks koks klausimas. Kiek vėliau, užregistravusi vaikus patikrinimui dėl COVID-19, Skyriaus patarėja perskambinusi vaikams nuosekliai paaiškino ką, kaip ir kada reikės daryti, patarė ką pasiimti išvykstant iš namų, informavo kokia transporto priemonė ir kada atvyks jų pasiimti, kokius daiktus su savimi turėti, pasidomėjo ar vaikai turi būtinas asmenines apsaugos priemones, paaiškino kaip elgtis išėjus iš namų, įsėdus į automobilį, nuvykus į patikros punktą ir kt. Skyrius patarėja visą savaitgalį nuolat telefonu palaikė ryšį ir bendravo su vaikais (ir po apgyvendinimo izoliacijos vietoje), domėjosi ar jie gavo SMS žinutes dėl patikros, ar susikrovė daiktus, ar mašina atvyko jų paimti, ar važiuoja saugiai, ar gavo asmenines apsaugos priemones, kaip įsikūrė Savivaldybės patalpose, ar yra pavalgę, ką veikia, ar nieko neskauda, ar nejaučia temperatūros, kitų simptomų ir kt. Skyriaus patarėja palaikė kontaktą telefonu ir su vaikų tėvu, informavo apie pokyčius, taip pat domėjosi ar vaikai jam nesiguodžia, ar jiems nieko netrūksta, gal ko nepasako Skyriaus atstovui ir pan.

3.6. Skyriaus patarėja, užregistravusi vaikus patikrinimui dėl COVID-19 susirgimo, po to dar keletą kartų skambino telefonu Nr. 1808 ir derino visus būtinus klausimus dėl tyrimų procedūrų atlikimo, t.y. dėl registracijos žinučių vaikams persiuntimo, dėl galimybės vaikams atvykti be asmens

dokumentų (vaikų gimimo liudijimai buvo pas tėvą ligoninėje), dėl to ar yra būtina vaikų atstovui pagal įstatymą pasirašyti kokius nors dokumentus, vėliau taip pat domėjosi vaikų tyrimų rezultatais ir kt. Taip pat, Skyriaus patarėja ne kartą telefonu bendravo su Savivaldybės atstove Rasmina Beniušiene, derino veiksmus dėl vaikų nuvežimo į patikrinimo punktą ir į laikinas apgyvendinimo / izoliacijos patalpas, taip pat bendradarbiavo su Kretingos socialinių paslaugų centro direktore Danute Skruibiene, kuri buvo atsakinga už tinkamą vaikų priežiūrą laikino apgyvendinimo / izoliacijos vietoje.

3.7. Skyriaus patarėja, aptarusi situaciją su tėvu ir vaikais, nedelsiant apie įvykius ir priimtus sprendimus telefonu informavo Skyriaus vedėją Indrę Kryžiūtę (toliau – Skyriaus vedėja).

3.8. Netrukus po to kai Administracijos direktorė ir Skyriaus patarėja aptarė veiksmų planą ir suderino veiksmus, į Skyriaus vedėją telefonu kreipėsi Savivaldybės tarpinstitucinio bendradarbiavimo koordinatore Lina Bruzdeilynienė (toliau – TBK koordinatore), kuri nurodžiusi situacijos aplinkybes reikalavo, kad Skyrius susidariusią situaciją vertintų kaip grubų vaikų teisių pažeidimą, priimtų sprendimą dėl vaikų paėmimo iš tėvo dėl nepriežiūros ir veiktų kaip vaikų atstovas pagal įstatymą, nes, jos manymu, tėvas išvykdamas į ligoninę paliko vaikus be priežiūros, netinkamai įgyvendina tėvų valdžią, todėl vaikai turi būti paimti iš jiems nesaugios (namų) aplinkos, kurioje jie yra palikti. Skyriaus vedėja informavo TBK koordinatore, kad aplinkybės jai yra žinomos, Skyriaus patarėja kalbėjosi su namuose esančiais vaikais, kurie yra 12 ir 14 metų, todėl pakankamai brandūs bendrauti ir palaikyti ryšį telefonu, ir *nustatė, kad realus pavojus vaikų sveikatai ir / ar gyvybei negresia, vaikai jaučiasi gerai, yra pavalgę, jiems nieko netrūksta, abu žino kaip saugiai elgtis namų aplinkoje, taip pat jie telefonu bendrauja su tėčiu, taip pat Skyrius gavo tėvo paaiškinimus dėl situacijos.* TBK koordinatorė buvo paaiškinta, kad Skyriaus nuomone, nėra pagrindo susiklosčiusią situaciją vertinti kaip vaikų teisių pažeidimą, atsiradusį dėl tėvų valdžios nepanaudojimo ar panaudojimo priešingai vaikų interesams, nes vaikai namuose vieni liko tik dėl to, jog tėvui susirgus jis staigiai ir neplanuotai greitosios medicinos pagalbos buvo išvežtas į gydymo įstaigą ir tiesiog negali pats laikinai vaikais pasirūpinti dėl ligos. Pokalbio metu TBK koordinatorė vis pabrėžiant, kad vaikai buvo palikti neprižiūrimi, Skyriaus vedėja pakartotinai aiškino, jog protingai vertinant visumą aplinkybių nėra pagrindo esamą vaikų situaciją vertinti kaip nepriežiūrą, atitinkamai nėra pagrindo nustatyti vaikų apsaugos poreikį ir paimti vaikus iš tėvo. Skyriaus vedėja atkreipė TBK koordinatorės dėmesį, kad dėl koronaviruso šalyje susiklosčius ekstremaliai situacijai ne visos įmanomos žmonių gyvenimo aplinkybės yra reglamentuotos specialiai epideminei situacijai priimtais teisės aktais, todėl klausimus tenka spręsti ir sprendimus priimti vadovaujantis teisės analogija, protingumo, efektyvumo ir kitais principais, o šiuo konkrečiu atveju šeimos situacija yra artimiausias laikinosios priežiūros tėvų prašymu institutui. Galiojantys teisės aktai nustato, kad tuo atveju, jei vaiko tėvai esant svarbioms priežastims, iš kurių viena – tėvų liga ir hospitalizacija, turi teisę kreiptis į Savivaldybę dėl vaiko laikinosios priežiūros tėvų prašymu nustatymo, ir būtent Savivaldybei teisės aktai numato pareigą organizuoti laikinosios vaiko priežiūros nustatymą. Be to, TBK koordinatorė paminėta, kad Lietuvos Respublikos Sveikatos apsaugos ministras – Valstybės lygio ekstremalios situacijos valstybės operacijų vadovas būtent Savivaldybėms pavedė organizuoti ir užtikrinti asmenų, kuriems reikalinga izoliacija apgyvendinimą izoliacijos vietose, jų pavėžėjimą į izoliacijos vietas, mobiliųjų koronavirusų patikros punktų darbo organizavimą ir kitus susijusius klausimus, *tuu tarpu Tarnybai specialios funkcijos šiuose procesuose nėra pavestos.* Skyriaus vedėja pažymėjo, kad esant konkrečioms aplinkybėms nėra būtinybės Skyriaus budėtojams fiziškai dalyvauti procese ir nedelsiant vykti į vaikų gyvenamąją vietą. Skyrius telefonu padeda vaikams pasirūpinti išvykimui į

izoliacijos vietą, taip pat telefonu vaikus informuos kada ir koks Savivaldybės automobilis atvyks jų paimti, o esant būtinybei, įsitikinti, kad vaikai saugiai į jį įsėdo, susisieks su vairuotoju ir vaikais ar pan. TBK koordinatorei reikė akivaizdų nepasitenkinimą Skyriaus vedėjos pozicija, vis akcentavo, kad ji situaciją mato ir vertina kitaip, nes tėvas vaikus paliko vienus ir jokio prašymo Savivaldybei dėl laikinosios priežiūros nepateikė, tačiau Skyriaus vedėja, išsakė mananti, jog labiausiai tikėtina kad tėvas, šiuo konkrečiu atveju, negalėjo numatyti savo hospitalizavimo, planuoti susirgimo, nebuvo tam iš anksto pasirengęs, kad galėtų įvykdyti visus reikalavimus (tinkamos formos, turinio ir pateikimo momento ir kt.) dėl priežiūros tėvų prašymu pateikimo, galimai vaikų tėvas net nežino, kad prašymą teikti būtina, todėl paragino Savivaldybės atstovę trūkstumus formalumus pasistengti išspręsti susisiekus su vaikų tėvu telefonu, paieškoti galimybių reikiamą prašymą iš tėvo gauti nuotolinio ryšio priemonėmis ar kt. TBK koordinatorei išsakė mananti, kad Skyriaus atstovai, kaip vaikų atstovai pagal įstatymą, privalo atvykti į mobilųjį koronaviruso patikros punktą ir pasirašyti reikiamus vaikų tyrimų dokumentus. Skyriaus vedėjai teko pakartotinai priimti, jog Tarnyba nėra vaikų atstovas pagal įstatymą, vaikams atstovauja jų tėvas, be to pažymėjo, jog dėl šalyje paskelbto karantino visos valstybės ir savivaldybės institucijos yra įpareigos savo darbą organizuoti, jei tai įmanoma, nuotoliniu būdu, todėl, pirmiausia reikalinga išsiaiškinti, ar tyrimų punkte, atsižvelgiant į tėvo buvimą ligoninėje ir kitas aplinkybes, bus reikalingi vaikų atstovo pagal įstatymą parašai, be to, ar yra galimybė dokumentus pasirašymui gauti ir pasirašytus siųsti elektroniniu paštu, taip pat priminta, kad pasirašyti dokumentus turėtų vaikų tėvas, kuris ir yra jų atstovas pagal įstatymą, o Skyriaus atstovas galėtų pasirašyti, išimties tvarka – vertinant šios situacijos ir esamos padėties šalyje išskirtinumą, jei nebus įmanoma gauti vaikų tėvo parašo.

3.9. Skyriaus vedėjos I. Kryžiūtės teigimu, pokalbį teko baigti, nes jis nevyko konstruktyviai, TBK koordinatorei nenorėjo įsiklausyti į išsakomus argumentus, ir nors pati negalėjo „protingai ar remiantis teisės aktų nuostatomis pagrįsti savo reikalavimų užtikrinti fizinį Skyriaus budėtojų atvykimą ir dalyvavimą atliekant kokius nors veiksmus, vis gi primigtinai toliau laikėsi savo reikalavimų, o pokalbio atmosfera ir tonas darėsi nebe darbinė, bet konfliktiška“.

3.10. Tą pačią dieną į Skyriaus vedėją telefonu kreipėsi Tarnybos direktorės pavaduotoja Alina Jakavonienė (toliau – Tarnybos direktorės pavaduotoja), „kuri pažymėjo, jog žinia apie vaikų (duomenys neskelbiami) atvejį pasiekė ją ir Lietuvos Respublikos Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos viceministrę Vilną Augienę“ bei pasiteiravo apie vaikus, jų situaciją, ar vyksta bendradarbiavimas tarp institucijų, ar kyla nesklaidumų dėl atskirų institucijų veiksmų, užtikrinant vaikų saugumą, ištyrimą ir jų apgyvendinimą Savivaldybės numatytoje izoliacijos vietoje. Tarnybos direktorės pavaduotojai buvo paaiškintos aukščiau nurodytos aplinkybės, ji informuota, kad Skyriaus patarėja nuolat palaiko ryšį su vaikais, Skyrius „įsitikino, kad nors vaikai ir buvo laikinai likę vieni, jie faktiškai yra saugūs savo namuose, jaučiasi gerai, nėra išsigandę ar pasimetę, tik truputį nerimauja dėl tėčio bei to, ar patys nėra užsikrėtę koronavirusu“. Skyriaus vedėja pažymėjo, kad nors faktiškai viskas vyksta sklandžiai, tačiau kyla problemų bendraujant su TBK koordinatore, kuri principingai reikalauja fizinio Skyriaus budėtojų dalyvavimo vaikams išvykstant iš namų (lydėjimo iki savivaldybės transporto) ir atvykus į tyrimų vietą (buvimo su vaikais ir pasirašymo), o „visuma situacijos aplinkybių leidžia manyti, kad TBK koordinatorei galimai tiesiog nėra pati tinkamai susipažinusi, pasidomėjusi, išsiaiškinusi situacijos, be to, nėra linkusi geranoriškai bendradarbiauti nei su Skyriumi, nei su vaikų tėvu“. Skyriaus vedėja su Tarnybos direktorės pavaduotoja aptarė, jog vaikų situacija esamomis aplinkybėmis tikslingiau vertinti kaip būtinybę užtikrinti laikiną jų priežiūrą tėvui susirgus (laikina priežiūra tėvų prašymu), abi sutiko, kad Tarnyba šiuo atveju nėra

vaikų atstovu pagal įstatymą ir vaikų interesų požiūriu būtų nepriimtina ir neteisėta vien formaliais sumetimais *de jure* paimti juos iš atstovų pagal įstatymą tikslu atlikti veiksmus, kuriuos tėvas gali atlikti nuotoliniu ir kitu būdu kaip atstovas pagal įstatymą, kaip to reikalavo TBK koordinatore. Tarnybos direktorės pavaduotoja pasiūlė pakartotinai susisiekti ir aptarti veiksmus su TBK koordinatore, o nepavykus bendradarbiavimo klausimų su ja spręsti konstruktyviai ir efektyviai, kreiptis į Administracijos direktorę, siekiant užtikrinti, kad nuomonių nesutarimai tarp institucijų specialistų neturėtų įtakos vaikų geriausių interesų užtikrinimui bei operatyviam vaikams būtinos pagalbos teikimui. Taip pat buvo aptarta (galima) situacija ir būtinybė Skyriaus budėtojams vykti į vaikų gyvenamąją vietą, tuo atveju, jei Savivaldybė nesiims jokių veiksmų pagal kompetenciją, laikydamosi nuostatos, jog tėvo rašytinis prašymas yra būtina sąlyga savivaldybės tolesniems veiksams atlikti ir (ar) tėvas dėl objektyvių ar kitų priežasčių negalės toliau atstovauti vaikams.

3.11. Atsižvelgdama į pokalbio turinį su Tarnybos direktorės pavaduotoja, Skyriaus vedėja paskambino TBK koordinatorei, pakartotinai informavo apie ankstesnio judviejų pokalbio metu aptartus argumentus, tačiau pasiekti bendro sutarimo dėl koordinuotų ir tarpusavyje derintinių veiksmų nepavyko, TBK koordinatore toliau reiškė nepasitenkinimą ir priekaištus, kaltino Skyrių nedarant nieko, nesirūpinant paliktais vaikais ir pan.

3.12. Skyriaus vedėja susisiekė su Administracijos direktore. Direktorė patikino, kad su mobiliuoju patikros punktu yra suderintos reikšmingos detalės, Savivaldybės automobilis jau yra pakeliui pas vaikus, vairuotojas žino, kad pirmiausia turi vaikus nuvežti ištyrimui, o po to į izoliacijos vietą, patvirtino, kad izoliacijos vietoje vaikų atvykimui yra pasirengta, ten visą laikotarpį bus ir vaikus prižiūrintis asmuo. Administracijos direktorė paprašė, kad Skyrius prisiimtų bendravimo ir ryšio su vaikais palaikymo funkciją, nes Skyriaus specialistai turi daugiau patirties ir reikiamų įgūdžių bendraujant su vaikais. Skyriaus vedėja taip pat pasiteiravo Administracijos direktorės, ar yra reikalinga Skyriaus pagalba / tarpininkavimas nuotolinio ryšio priemonėmis gaunant rašytinį tėvo prašymą, adresuotą Savivaldybei, dėl laikinosios vaikų priežiūros, ir Administracijos direktorė nurodė, jog Skyriaus pagalba ar tarpininkavimas nėra reikalingas, kartu pažymėjo, kad Savivaldybė pati šį formalumą susitvarkys.

3.13. Skyrius nesutinka su teiginiu, jog į gautą pranešimą apie poreikį užtikrinti be priežiūros likusių vaikų teises nereagavo. Skyriaus vedėjos teigimu, susidariusi situacija, kai vaikai laikinai liko be tėvo priežiūros, pirmiausia buvo susijusi su tėvo užsikrėtimu koronavirusu, todėl Skyriaus rėmėsi specialiais Lietuvos Respublikos Vyriausybės ir Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministro – Valstybės lygio ekstremalios situacijos valstybės operacijų vadovo priimtais teisės aktais, kurie aiškiai nustato, jog būtent Savivaldybėms pavedama organizuoti ir užtikrinti asmenų, kuriems reikalinga izoliacija apgyvendinimą izoliacijos vietose, jų pavėžėjimą į izoliacijos vietas, mobiliųjų koronavirusu patikros punktų darbo organizavimą ir kitus susijusius klausimus, Be to, Skyrius vadovavosi Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministerijos 2020-03-23 raštu Nr. SD-1564-(16.3 E-34) „Dėl vaikai saugios aplinkos užtikrinimo karantino metu“, adresuotu Savivaldybių administracijoms, Lietuvos savivaldybių asociacijai, bei žiniai pateiktu ir Tarnybai. Minėtame rašte paaškinta, kad tuo atveju, jei vaiko tėvai ar kiti vaiko atstovai pagal įstatymą, yra saviizoliacijoje, tačiau paties vaiko nereikia izoliuoti (vaikas neturėjo kontakto su izoliuojamu asmeniu, nesilankė zonose, kuriose fiksuotas viruso protrūkis ir kt.), vaiku turėtų pasirūpinti kitas iš vaiko tėvų ar kitas vaiko atstovas pagal įstatymą, tokiam esant. Jei tokios galimybės nėra, vaiko atstovai pagal įstatymą turi galimybę kreiptis į savo gyvenamosios vietos savivaldybės administraciją dėl vaiko laikinosios priežiūros vaiko tėvų ar kitų jo atstovų pagal įstatymą prašymu nustatymo, nurodant asmenį, kuris

galėtų ir sutinka prižiūrėti vaiką, juo rūpintis. Jei nėra artimųjų ar kitų su vaiku emociniais ryšiais susijusių asmenų, kurie sutiktų ir galėtų pasirūpinti vaiku, vaikui saugią aplinką privalo užtikrinti savivaldybė. Vadovaujantis Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2020 m. kovo 14 d. nutarimo Nr. 207 „Dėl karantino Lietuvos Respublikos teritorijoje paskelbimo“ 3.5.3 papunkčiu, savivaldybių administracijos privalo užtikrinti vaikų ir žmonių su negalia priežiūrą išimtiniais atvejais įstaigose, jeigu tokia priežiūra neįmanoma namuose. Todėl kiekviena savivaldybė privalo užtikrinti, kad jos teritorijoje tėvų priežiūros netekusiems vaikams būtų užtikrintos laikino apgyvendinimo (saugios aplinkos) vietos. Tie patys veiksmai taikytini ir tuo atveju, jei vaiko tėvams ar kitiems jo atstovams pagal įstatymą bus paskirtas gydymas, nustačius susirgimą COVID-19 (koronavirusu).

3.14. Skyrius, „atsakingai, atidžiai ir protingai“ vertindamas faktines konkrečios vaikų situacijos aplinkybes bei remdamasis minėtais teisės aktais bei Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministerijos išaiškinimu (rekomendacijomis), sprendė, kad nėra pagrindo nepilnamečių (duomenys neskelbiami) padėti vertinti kaip vaikų teisių pažeidimą, atsiradusį dėl tėvų valdžios nepanaudojimo ar panaudojimo priešingai vaikų interesams, nes vaikai namuose vieni liko tik dėl to, jog tėvui staiga susirgus dėl užsikrėtimo koronavirusu jis greitosios medicinos pagalbos buvo išvežtas į gydymo įstaigą ir negalėjo pats laikinai vaikais pasirūpinti dėl ligos (hospitalizavimo).

Skyrius taip pat patikrino Tarnybos dokumentų valdymo sistemos bei Socialinės paramos šeimai informacinės sistemos SPIS duomenis, ir nustatė, kad ši šeima 2012 - 2014 metų laikotarpiu buvo įtraukta į Palangos miesto socialinės rizikos Šeimų, auginančių vaikus, sąrašą, dėl patiriamų sunkumų ir problemų, kurios buvo susijusios su vaikų motina. Motinai palikus šeimą ir tėvams išsiskyrus vaikais vienas nuolat rūpinosi ir iki šiol rūpinasi tėvas, nuo to laiko naujų duomenų jog šioje šeimoje yra ir / ar buvo pažeidžiamos vaikų teisės ir teisėti interesai nėra; nuo 2016 metų tėvas su vaikais gyvena Kretingos rajono savivaldybėje. Be to, nei kalbant su vaikais, nei su tėvu, nebuvo pastebėta jokių nerimą galinčių kelti dalykų, priešingai, buvo galima spręsti, jog santykiai šeimoje yra geri, artimi ir palankūs vaikams.

Taip pat Skyriaus vedėja akcentavo, kad Lietuvos Respublikos vaiko teisių apsaugos pagrindų įstatymo 47 straipsnio 4 dalyje 6 punkte savivaldybių institucijos ir įstaigos yra priskirtos prie vaiko teisių apsaugą užtikrinančių institucijų, o 52 straipsnyje detalizuoti savivaldybių institucijų ir įstaigų įgaliojimai šioje srityje.

Skyrius, reaguodamas į gautą informaciją, taip pat vadovavosi Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministro – Valstybės lygio ekstremalios situacijos valstybės operacijų vadovo 2020-03-12 sprendimu Nr. V-351 „Dėl koronaviruso (COVID-19) valdymo priemonių“, kuriuo pavedama visoms valstybės ir savivaldybių institucijoms, įstaigoms ir organizacijoms maksimaliai teikti gyventojams aptarnavimo paslaugas nuotoliniu būdu, vengiant tiesioginio kontakto. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2020-03-14 nutarimo Nr. 207 „Dėl karantino Lietuvos Respublikos teritorijoje paskelbimo“ 3.2.1. papunktyje reglamentuota, kad nuo karantino Lietuvos Respublikoje paskelbimo dienos Valstybės ir savivaldybių institucijos, įstaigos, valstybinės ir savivaldybių valdomose įmonėse darbas organizuojamas ir klientai aptarnaujami nuotoliniu būdu, išskyrus atvejus, kai būtina atitinkamas funkcijas (darbus) atklikti darbo vietoje. Privaloma užtikrinti būtinųjų neatidėliotinių funkcijų (darbų) atlikimą (3.2.1 papunktis). Vykdydama minėtą nurodymą Tarnybos direktoriaus pavaduotoja, vykdanči direktoriaus funkcijas A. Jakavonienė 2020 m. kovo 13 d. priėmė įsakymą Nr. BV-84 „Dėl koronaviruso (COVID-19) prevencijos Valstybės vaiko teisių apsaugos ir įvaikinimo tarnyboje prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos ir tolesnių veiksmų“ ir nurodė maksimaliai gyventojams aptarnavimo paslaugas teikti ir kitus funkcijas vykdyti, esant galimybei,

nuotoliniu būdu, vengiant tiesioginio kontakto. Atsižvelgiant į tai bei suderinus su Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministerija, Tarnyba priėmė sprendimą dėl to, kurios Tarnybos funkcijos karantino laikotarpiu pripažintinos būtinosiomis ir neatidėliotinomis. Tarnyba 2020-03-16 raštu Nr. S-846 „Dėl Valstybės vaiko teisių apsaugos ir įvaikinimo tarnybos prie socialinės apsaugos ir darbo ministerijos darbo organizavimo karantino laikotarpiu“ informavo Lietuvos savivaldybių asociaciją, Policijos departamentą prie Vidaus reikalų ministerijos (kopiją patelkdama Teisėjų tarybai, Lietuvos Respublikos generalinei prokuratūrai, Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministerijai ir Lietuvos Respublikos vaiko teisių apsaugos kontrolieriaus įstaigai), kokios būtiniosios neatidėliotinos funkcijos Tarnyboje karantino laikotarpiu, dėl kurių atlikimo Tarnybos darbuotojai vyksta į įvykio vietą, yra užtikrinamos.

Minėtame rašte Tarnyba taip pat nurodė, kad Tarnyba, vykdydama kitas funkcijas bei siekdama užtikrinti tolesnį nepertraukiamą vaiko teisių apsaugos sistemos darbą, maksimaliai veiks nuotoliniu būdu, vengiant tiesioginio kontakto, asmenų konsultavimą bei bendradarbiavimą su socialiniais partneriais užtikrinant išimtinai telefonu, el. paštu ar kitomis ryšio priemonėmis. Minėti sprendimai buvo priimti ypač rimtai vertinant kylančias grėsmes šeimų ir vaikų, dėl kurių teisių ir geriausių interesų užtikrinimo Tarnybos darbuotojai lankosi jų gyvenamojoje ar buvimo vietoje, ar atlieka kitas funkcijas numatytas teisės aktuose, sveikatai bei siekiant prevencijos ir apsaugos nuo koronaviruso plitimo priemonių. *Tarnyba nebuvo gavusi pastabų bei pasiūlymų iš Lietuvos Respublikos vaiko teisių apsaugos kontrolieriaus įstaigos, Lietuvos savivaldybių asociacijos bei kitų institucijų dėl Tarnybos būtinųjų neatidėliotinių funkcijų karantino laikotarpiu, dėl kurių atlikimo Tarnybos darbuotojai vyksta į įvykio vietą, laikytinų atvejų.*

3.15. Skyriaus nuomone, nepilnamečių vaikų situacijos aplinkybių visuma leido daryti pagrįstą išvadą, kad atvejis nėra priskirtinas neatidėliotinoms būtinosioms funkcijoms, dėl kurio Skyriaus darbuotojai privalėtų vykti į įvykio vietą karantino laikotarpiu, todėl atvejis buvo sprendžiamas nuotoliniu būdu.

Skyrius buvo pasirengęs situacijoms, kai gali tekti skubiai bendradarbiauti nuotoliniu būdu su savivaldybėmis ar kitais socialiniais partneriais susiklosčius aplinkybėms, kaip aptariamoms šeimoms atvejis, bei numatęs, kad tokia būtinybė gali iškilti ne tik įprastu darbo metu. Skyriaus atstovai, nepaisant to, jog į juos buvo kreiptasi savaitgalį (poilsio dieną), operatyviai atsiliepė tarnybiniais telefonais ir, Skyriaus vedėjos vertinimu, aktyviai dirbo, bendradarbiavo ir atliko būtinus toje situacijoje veiksmus.

3.16. Tarnybos skyriaus vedėjos vertinimu, vaiko tėvai ar kiti atstovai pagal įstatymą izoliavimo laikotarpiu išlieka vaiko atstovais pagal įstatymą. Izoliavimo priemonės taikymas nepanaikina ir neapriboja tėvų ar kitų vaiko atstovo pagal įstatymą teisių ir pareigų. Taikant vaikų izoliavimo ir apgyvendinimo savivaldybės numatytoje socialinės paslaugas teikiančioje ir / ar kitoje vietoje priemonę, Skyriaus įsitikinimu, vaikų kasdieninė priežiūra yra patikima savivaldybės paskirtiems asmenims, tačiau sprendimus dėl vaiko gali ir turi priimti tėvai ar kiti vaiko atstovai pagal įstatymą. Pažymėtina kad Tarnyba vaiko atstovu pagal įstatymą yra tik Lietuvos Respublikos civilinio kodekso 3.250 str. 4 d. nematytais atvejais, įstatymo nustatytais pagrindais paimto iš tėvų ar kitų teisėtų atstovų, atstovas pagal įstatymą tol, kol šiam vaikui paskiriamas globėjas ar rūpintojas.

Skyriaus nuomone, siekiant užtikrinti, kad su infekuotu / galimai infekuotu vaiku fizinį kontaktą turėtų kuo mažiau asmenų, protingiausia, saugiausia ir efektyviausia būtų užtikrinti tokio vaiko pavėžėjimą išvykimui savivaldybės transportu, prieš pristatant jį į izoliacijos vietą (kaip vyko

ir nagrinėjamu atveju). Galimai infekuotą vaiką į saviizoliacijos vietą ar gydymo įstaigą, jei reikalinga su visa apsaugos įranga gali pervežti medikai, tokiu atveju reikia skambinti telefonu 033.

Skyrius laiko reikalingu pastebėti ir tai, kad laikantis karantino metu galiojančių reikalavimų, iš kurių vienas svarbiausių yra užtikrinti, kad galimai / žinomai infekuotas asmuo būtų izoliuotas nuo tolimesnių kontaktų su kitais asmenimis, būtų apsunkinta galimybė koronavirusu sergančių tėvų vaiką perduoti laikinai prižiūrėti kitiems šeimos nariams ar artimiesiems (išskyrus minėtus suaugusius asmenis, kurie gyvena kartu su tais tėvais ir vaiku ir (ar) jie, turi realias galimybes maksimaliai minimalizuoti ar eliminuoti viruso galimą plitimą, ką turėtų / galėtų įvertinti ir nustatyti Nacionalinio visuomenės sveikatos centro ar kitos kvalifikuotos ir įgaliotos institucijos specialistas), nes priešingu atveju, toks veiksmas sudarytų realias prielaidas viruso plitimui, platinimo kitiems asmenims riziką ir pan.

Išvados:

4. Vaiko teisių apsaugos kontrolieriaus įstatymo 16 straipsnyje nustatyta, kad vaiko teisių apsaugos kontrolierius tiria pareiškėjų skundus (atlieka tyrimus savo iniciatyva dėl fizinių ir juridinių asmenų veiksmų ar neveikimo, dėl kurių pažeidžiamos (manoma, kad pažeidžiamos) ar gali būti pažeistos vaiko teisės ar jo teisėti interesai, taip pat skundus dėl pareigūnų piktnaudžiavimo ar biurokratizmo vaiko teisių apsaugos srityje. To paties įstatymo 12 straipsnio 1 dalies 1 punkte įtvirtintas teisinis pagrindas, įgalinantis kontrolierių atlikti tyrimą ir pateikti išvadas, priimti sprendimą.

Remiantis Vaiko teisių apsaugos kontrolieriaus įstatymu, ištyrus nurodytas aplinkybes, <...> priimamas sprendimas (Įstatymo 23 straipsnis), kuris pateikiamas pareiškėjui, taip pat įstaigos, įmonės ar organizacijos, dėl kurios buvo atliekamas tyrimas, vadovui, asmeniui, kurio veiksmai buvo tiriami, bei kitiems sprendime nurodytiems asmenims.

5. Vaikai yra ypatinga visuomenės grupė, kurios teisės ir teisėti interesai privalo būti užtikrinami. Vaikai dėl jų fizinio ir psichinio nebrandumo yra reikalingi ypatingos apsaugos ir globos, kokios reikia jo gerovei. Vaikas turi teisę turėti tokias gyvenimo sąlygas, kokių reikia jo fizinei, protinei, dvasinei, dorovinei ir socialinei raidai (Jungtinių Tautų vaiko teisių konvencijos 27 str. 1 d.).

Jungtinių Tautų vaiko teisių konvencijos 3 straipsnio 1 dalyje ir Lietuvos Respublikos Civilinio kodekso 3.3. straipsnyje yra įtvirtintas vienas iš pagrindinių šeimos santykių teisinių reglamentavimo principų – prioritetas vaiko teisių apsaugos ir interesų gynimo principas.

6. Lietuvos Respublikos Konstitucija, Jungtinių Tautų vaiko teisių konvencija, Lietuvos Respublikos Civilinis kodeksas bei Vaiko teisių apsaugos pagrindų įstatymas įtvirtina prioritetingą tėvų teisę ir pareigą dorai auklėti ir prižiūrėti savo vaikus, rūpintis jų sveikata, išlaikyti juos, atsižvelgiant į jų fizinę ir protinę būklę, sudaryti sąlygas visapusiškai ir harmoningai vystytis, kad vaikas būtų parengtas savarankiškam gyvenimui visuomenėje. Vaikas tokią teisę turi neatsižvelgiant į tai, ar šias pareigas jo tėvai gali atlikti ar ne.

7. Vaiko teisių apsaugos pagrindų įstatyme nustatyta, jog turi būti laikomasi subsidarumo principo – tai, kad vaiko teisių įgyvendinimą ir apsaugą pirmiausia užtikrina vaiko tėvai, kiti vaiko atstovai pagal įstatymą, o valstybė teikia jiems paramą, jeigu vaiko atstovai pagal įstatymą negali užtikrinti vaiko gerovei reikalingų sąlygų.

8. Jungtinių Tautų Vaiko teisių komitetas, kuris savo pastabomis, komentarais ir rekomendacijomis dėl valstybių ataskaitų paaiškina ir nukreipia, kaip įgyvendinti politiką ir praktiką, kad būtų plėtojamos ir saugomos vaikų teisės, savo bendrajame komentare Nr. 7 (2005) Dėl vaiko

teisių įgyvendinimo ankstyvojoje vaikystėje pažymėjo, jog valstybės privalo tėvams (ar teisėtiems globėjams ir išplėstinėms šeimoms) suteikti tinkamą pagalbą, kad jie galėtų įvykdyti vaiko auginimo pareigas, įskaitant paramą tėvams, kad jie suteiktų vaiko vystymuisi būtinas gyvenimo sąlygas ir užtikrintų vaiko apsaugą ir globą.

9. Europos Socialinės chartijos 17 straipsnyje įtvirtinta, kad šalys, siekdamos užtikrinti, kad būtų veiksmingai įgyvendinta vaikų ir paauglių teisė augti aplinkoje, kuri skatina visapusišką jų asmenybės ir fizinių bei protinių galių vystymąsi, išipareigoja tiesiogiai arba bendradarbiaudamos su viešosiomis ir privačiomis organizacijomis imtis visų tinkamų ir reikiamų priemonių, kuriomis siekiama užtikrinti, kad vaikai ir paaugliai, atsižvelgiant į jų tėvų teises ir pareigas, turėtų reikalingą priežiūrą ir pagalbą, būtų tinkamai mokomi ir lavinami, ypač nustatant tokiems tikslams tinkamų institucijų bei tarnybų steigimą ir palaikymą; apsaugoti vaikus ir paauglius nuo apleidimo, smurto ir išnaudojimo; teikti valstybės apsaugą ir specialią pagalbą vaikams ir paaugliams, laikinai arba visiškai netekusiems savo šeimos paramos.

10. Nagrinėjamu atveju, ne mažiau svarbi ir aptartina yra Jungtinių Tautų Vaiko teisių konvencijos 18 straipsnyje įtvirtinta valstybės pareiga teikti tėvams paramą, reikalingą tinkamam vaikų auklėjimui ir priežiūrai bei 19 straipsnyje įtvirtinta valstybės pareiga, siekiant apginti vaiką nuo priežiūros nebuvimo ar nerūpestingo elgesio ir kt., kuriuos jis gali patirti iš tėvų, teisėtų globėjų ar kurio nors kitos jį globojančio asmens, imtis visų reikiamų teisinių, administracinių, socialinių ir švietimo priemonių. Šis atsakomybės už vaiko teisių apsaugą pasidalijimas tarp tėvų ir kitų teisėtų vaiko atstovų bei valstybės iš esmės realizuojamas per valstybės teikiamą pagalbą tėvams, kad šie deramai atliktų savo pareigas. Šis straipsnis sietinas ir su Konvencijos 5 straipsniu (tėvų ir šeimos pareigos ir teisės, besivystantys vaiko gebėjimai), 3 straipsnio 2 dalimi (pareiga teikti vaikui tokią apsaugą ir globą, kokios reikia jo gerovei, atsižvelgdamos į tėvų globėjų ar kitų asmenų, atsakančių už vaiką pagal įstatymą, teises ir pareigas, tam tikslui imasi atitinkamų teisinių ir administracinių priemonių) ir 27 straipsniu (valstybės pareiga padėti tėvams užtikrinti vaikui pakankamą pagalbą ir tinkamas gyvenimo sąlygas). Minėta valstybės pareiga įtvirtinta ir Vaiko teisių apsaugos pagrindų įstatyme, jos realizavimo mechanizmai bus aptarti kituose pažymos punktuose.

11. Vaiko teisių apsaugos pagrindų įstatymo 6 straipsnyje įtvirtinta vaiko teisė gyventi ir sveikai vystytis. Numatyta, jog vaiko teisė į sveikatą įgyvendinama priemonėmis, leidžiančiomis sudaryti vaikui sveiką ir saugią aplinką; vaikų ir jų tėvų sveikatos priežiūra; vaikų ligų prevencija, teikiant kvalifikuotą sveikatos priežiūrą; kitomis įstatymų nustatytomis vaiko sveikatos priežiūros garantijomis.

12. Pandemijos kontekste, vaikai tampa viena labiausiai pažeidžiamų visuomenės grupių, kuriems reikalingas ypatingas ir didesnis nei įprastai dėmesys. Itin pažeidžiamais tampa vaikai, dėl objektyvių ar subjektyvių priežasčių atskirti nuo savo šeimos (tėvų), todėl valstybės ir savivaldybių institucijos turi užtikrinti, kad nebūtų pablogintos jų sąlygos. Būtina numatyti specialias priemones vaikams, kurie yra pažeidžiami ir kuriems reikalinga priežiūra už šeimos ribų, siekiant užtikrinti jų saugumą bei fizinį bei emocinį vystymąsi. Labai svarbu įvertinti ir tai, kad izoliavimo priemonės gali pagilinti jau įtemptas situacijas ir susilpninti šią ir taip pažeidžiamą vaikų grupę.

13. Lietuvos Respublikos civilinio kodekso (toliau – Civilinio kodekso) 3.250 straipsnio 1 dalyje nustatyta, kad švietimo, auklėjimo, sveikatos priežiūros, socialinių paslaugų, policijos ir kitokių institucijų darbuotojai, taip pat kiti asmenys, turintys duomenų apie nepilnamečius, likusius be tėvų globos, *ar duomenų apie būtinumą ginti nepilnamečių teises ir interesus* (piktnaudžiavimas tėvų valdžia, smurtas prieš vaiką, *tėvų liga*, mirtis, išvykimas ar dingimas, tėvų atsisakymas atsiimti

vaikus iš švietimo, auklėjimo ar gydymo įstaigų ir t. t.), privalo apie tai nedelsdami informuoti valstybinę vaiko teisių apsaugos instituciją pagal vaiko ar savo gyvenamąją vietą. Valstybinė vaiko teisių apsaugos institucija, gavusi informacijos apie galimus vaiko teisių pažeidimus, įvertina šios informacijos pagrįstumą ir imasi Lietuvos Respublikos vaiko teisių apsaugos pagrindų įstatyme nurodytų veiksmų (to paties straipsnio 2 dalis).

14. Ta pati nuostata bei pareiga įtvirtinta ir Lietuvos Respublikos Vaiko teisių apsaugos pagrindų įstatymo (toliau – Vaiko teisių apsaugos pagrindų įstatymas) 35 straipsnio 2 dalyje. Vaiko teisių apsaugos pagrindų įstatymo 35 straipsnio 5 dalies 2 punkte nustatyta Valstybės vaiko teisių apsaugos ir įvaikinimo tarnybos ar jos įgalioto teritorinio skyriaus pareiga gavus informaciją, nurodytą 35 straipsnio 2 dalyje (įskaitant, bet neapsiribojant informaciją apie būtinumą ginti nepilnamečių teises ir interesus) *nedelsiant pradėti nagrinėti pranešimą* šio įstatymo 36 straipsnyje nustatyta tvarka.

15. Vaiko teisių apsaugos pagrindų įstatymo 36 straipsnio 2 dalyje nustatyta, kad Valstybės vaiko teisių apsaugos ir įvaikinimo tarnyba ar jos įgaliotas teritorinis skyrius, reaguodamas į pranešimą apie galimą smurto prieš vaiką naudojimą, *galimai kilusį pavojų vaiko fiziniam ar psichiniam saugumui, sveikatai ar gyvybei ar vaiko buvimą jam nesaugioje aplinkoje*, šio straipsnio 1 dalyje nurodytus veiksmus (susitinka su vaiku, jį išklauso, pagal poreikį įvertina vaiko gyvenamąją ir (ar) socialinę aplinką bei vaiko santykius su jo tėvais ar kitais vaiko atstovais pagal įstatymą. Atlikęs šioje dalyje nurodytus veiksmus, socialinės apsaugos ir darbo ministro nustatyta tvarka atlieka vaiko situacijos vertinimą. Jeigu Valstybės vaiko teisių apsaugos ir įvaikinimo tarnyba ar jos įgaliotas teritorinis skyrius, atlikęs šioje dalyje nurodytus veiksmus, nenustato vaiko teisių pažeidimų ir pavojaus vaiko fiziniam ar psichiniam saugumui, sveikatai ar gyvybei, jis priima sprendimą baigti pranešimo nagrinėjimą) pradeda atlikti pranešimo gavimo dieną, tačiau ne vėliau kaip per 6 valandas nuo pranešimo gavimo momento, ir užbaigia visus veiksmus ne vėliau kaip per 3 darbo dienas.

Vadovaujantis šiame pažymos punkte cituojamo įstatymo 36¹ straipsniu, vertinant vaiko situaciją gali būti nustatyti būtinybę vertinti pagalbos vaikui ir (ar) šeimai poreikį arba vaiko apsaugos poreikį. Būtinybę vertinti pagalbos vaikui ir (ar) šeimai poreikį nustatoma, jeigu Valstybės vaiko teisių apsaugos ir įvaikinimo tarnyba ar jos įgaliotas teritorinis skyrius, atlikdamas vaiko situacijos vertinimą, nustato vaiko funkcionavimo ir socialinės aplinkos rizikos veiksnius bei rizikos veiksnius, susijusius su vaiko tėvais ar kitais jo atstovais pagal įstatymą ir jų santykiais su vaiku, ir jeigu vaiko tėvai ar kiti jo atstovai pagal įstatymą neužtikrina vaiko teisių ir teisėtų interesų (36¹ straipsnio 1 dalis). Vaiko apsaugos poreikis nustatomas, jeigu Valstybės vaiko teisių apsaugos ir įvaikinimo tarnyba ar jos įgaliotas teritorinis skyrius, atlikdamas vaiko situacijos vertinimą, nustato realų pavojų vaiko fiziniam ar psichiniam saugumui, sveikatai ar gyvybei arba pavojų, galintį sukelti reikšmingą žalą vaiko sveikatai, kuris yra susijęs su vaiko funkcionavimo ir socialinės aplinkos rizikos veiksniais bei rizikos veiksniais, susijusiais su vaiko tėvais ar kitais jo atstovais pagal įstatymą ir jų santykiais su vaiku (36¹ straipsnio 2 dalis).

Pagal Vaiko teisių apsaugos pagrindų įstatymo 36³ straipsnį, Valstybės vaiko teisių apsaugos ir įvaikinimo tarnyba ar jos įgaliotas teritorinis skyrius, atlikęs vaiko situacijos vertinimą ir nustatęs vaiko apsaugos poreikį, nedelsdamas imasi vieno iš šių veiksmų: užtikrina vaikui laikinąją priežiūrą pagal šio įstatymo 36⁴ straipsnio 1 dalį arba, jeigu nėra galimybių taikyti vaiko laikinąją priežiūrą pagal šio įstatymo 36⁴ straipsnio 1 dalį, paima vaiką iš tėvų ar kitų vaiko atstovų pagal įstatymą šio įstatymo 36⁵ straipsnyje nustatyta tvarka.

Valstybės vaiko teisių apsaugos ir įvaikinimo tarnyba ar jos įgaliotas teritorinis skyrius, nustatęs vaiko apsaugos poreikį, ne vėliau kaip kitą darbo dieną inicijuoja atvejo vadybininko paskyrimą ir organizuoja mobiliosios komandos sudarymą. Mobilųjų komandų sudarymo, specialistų atrankos ir jų darbo tvarkos aprašą tvirtina socialinės apsaugos ir darbo ministras.

Valstybės vaiko teisių apsaugos ir įvaikinimo tarnybai ar jos įgaliotam teritoriniam skyriui nustatčius vaiko apsaugos poreikį, vaiko tėvai (vienas iš tėvų) ar kiti vaiko atstovai pagal įstatymą turi teisę matytis su vaiku ir palaikyti su juo ryšius, jeigu tai atitinka geriausius vaiko interesus ir nekelia realaus pavojaus vaiko fiziniam ar psichiniam saugumui, sveikatai ar gyvybei.

Nagrinėjamu atveju sutiktina su Skyriaus nuomone, kad nebuvo pagrindo susiklosčiusią situaciją vertinti kaip vaikų teisių pažeidimą, atsiradusį dėl tėvų valdžios nepanaudojimo ar panaudojimo priešingai vaikų interesams, vaikų nepriežiūrą, nes vaikai namuose vieni liko tik dėl to, jog tėvui susirgus jis staigiai ir neplanuotai greitosios medicinos pagalbos buvo išvežtas į gydymo įstaigą ir tiesiog negalėjo pats laikinai vaikais pasirūpinti dėl ligos.

Tačiau pažymėtina, kad vadovaujantis galiojančiais teisės aktais ir aukščiau cituotomis jų normomis, turėjo būti atliktas situacijos vertinimas. Neatlikus situacijos vertinimo (abejotina, ar pokalbis telefonu su vaikais gali būti prilyginamas teisės aktuose nustatytai situacijos vertinimo procedūrai) Skyriaus vedėja neturėjo ir neturi pagrindo teigti „jog nėra pagrindo nustatyti vaikų apsaugos poreikį ir paimti vaikus iš tėvo“ (pažymos 3.8 punktas).

Atkreiptinas dėmesys ir į tai, kad atlikus situacijos vertinimą (net jei jis būtų atliktas nuotoliniu būdu), ypač nagrinėjamu atveju galėjo būti nustatytas ne apsaugos vaikams poreikis, o būtinybė vertinti pagalbos vaikui ir (ar) šeimai poreikį ir tuo teisiniu pagrindu apgyvendinti vaikus laikinoje savivaldybės nustatytoje izoliacijos vietoje ar teikti kitas vaikams reikalingas paslaugas.

Taip pat nagrinėjamu atveju kelia abejonių Skyriaus vedėjos argumentai, kad „dėl koronaviruso šalyje susiklosčius ekstremaliai situacijai klausimus tenka spręsti ir sprendimus priimti vadovaujantis teisės analogija, protingumo, efektyvumo ir kitais principais, o šiuo konkrečiu atveju šeimos situacija yra artimiausias laikinosios priežiūros tėvų prašymu institutui. Galiojantys teisės aktai nustato, kad tuo atveju, jei vaiko tėvai esant svarbioms priežastims, iš kurių viena - tėvų liga ir hospitalizacija, turi teisę kreiptis į Savivaldybę dėl vaiko laikinosios priežiūros tėvų prašymu nustatymo, ir būtent Savivaldybei teisės aktai numato pareigą organizuoti laikinosios vaiko priežiūros nustatymą.“

Paminėtina ir tai, kad tiek Tarnyba, tiek Skyrius nedalyvavimą šiuose procesuose motyvuoja skirtingai ir nesusijusiais argumentais – vaiko laikinosios priežiūros instituto taikymo poreikiu ir savivaldybės pareiga užtikrinti asmenų pristatymą į laikino izoliavimo vietas.

16. Vaiko laikinosios priežiūros institutas reglamentuotas Vaiko teisių apsaugos pagrindų įstatyme. Įstatymo 2 straipsnio 2 straipsnio 14 dalyje įtvirtinta, kad vaiko laikinoji priežiūra – visuma veiksmų, užtikrinančių vaikui saugią aplinką, tėvams ar kitiems vaiko atstovams pagal įstatymą išlaikant teises ir pareigas. Pagal 36⁴ straipsnio 1 dalį vaiko laikinoji priežiūra gali būti taikoma kaip viena iš vaikui saugios aplinkos užtikrinimo priemonių ir gali būti nustatyta pas vaiko giminaičius, su vaiku emociniais ryšiais susijusius asmenis ar kitus vaiko tėvų, ar jo atstovų pagal įstatymą nurodytus asmenis, galinčius laikinai prižiūrėti vaiką jo gyvenamojoje vietoje, vaiką prižiūrinčių asmenų gyvenamojoje vietoje ar organizuojant vaiko laikinąją priežiūrą, apgyvendinus jį kartu su jo tėvais ar vienu iš jų, arba kitais vaiko atstovais (atstovu) pagal įstatymą, kurie (kuris) nekelia pavojaus vaiko fiziniam ar psichiniam saugumui, socialinę priežiūrą teikiančioje socialinių paslaugų įstaigoje.

Valstybės vaiko teisių apsaugos ir įvaikinimo tarnyba ar jos įgaliotas teritorinis skyrius, užtikrinęs vaiko laikinąją priežiūrą ne vaiko, o jį prižiūrinčių asmenų gyvenamojoje vietoje, nedalyvaujant vaiko tėvams (vienam iš vaiko tėvų) ar kitiems (kitam) vaiko atstovams (atstovui) pagal įstatymą, nedelsdamas, bet ne vėliau kaip tą pačią dieną, bet kokiomis nuotolinio ryšio priemonėmis ar raštu privalo apie tai pranešti vaiko tėvams ar kitiems jo atstovams pagal įstatymą.

Išnykus ar pasikeitus aplinkybėms, dėl kurių buvo nustatytas vaiko apsaugos poreikis taikant šio straipsnio 1 dalyje nurodytas priemones, Valstybės vaiko teisių apsaugos ir įvaikinimo tarnyba ar jos įgaliotas teritorinis skyrius nutraukia vaiko apsaugos priemonės taikymą.

Pastebėtina, kad aukščiau aptartos vaiko laikinosios priežiūros priemonės, apgyvendinus vaiką pas tėvų ar kitų atstovų pagal įstatymą nurodytus asmenis, gali būti taikomos iki 30 dienų (vaiko teisių apsaugos pagrindų įstatymo 36⁴ straipsnio 5 dalis). Vaiko laikinosios priežiūros priemonė, apgyvendinant vaiką ir jo tėvus (vieną iš tėvų) socialines paslaugas teikiančioje įstaigoje gali būti taikoma ne ilgiau kaip 12 mėnesių.

Nagrinėjamu atveju yra reikšminga Vaiko teisių apsaugos pagrindų įstatymo 36⁴ straipsnio 9 dalis, reglamentuojanti vaiko priežiūros nustatymą tėvų prašymu, esant objektyvioms įstatyme nustatytoms aplinkybėms. Remiantis šia norma, tais atvejais, kai vaiko tėvai ar kiti jo atstovai pagal įstatymą negali pasirūpinti vaiku dėl susiklosčiusių objektyvių aplinkybių (dėl gydymo, tėvų laikino išvykimo ir panašių aplinkybių), vaiko laikinoji priežiūra gali būti nustatoma vaiko tėvų ar kitų jo atstovų pagal įstatymą prašymu savivaldybės administracijos direktoriaus sprendimu pas *vaiko giminaičius, su vaiku emociniais ryšiais susijusius asmenis ar kitus vaiko tėvų ar jo atstovų pagal įstatymą nurodytus asmenis*, galinčius laikinai prižiūrėti vaiką, bet ne ilgiau kaip 6 mėnesius. Nustačius vaiko laikinąją priežiūrą vaiko tėvų ar kitų jo atstovų pagal įstatymą prašymu, vaiko laikinosios priežiūros išmoka neskiriama, tačiau vaiko laikinosios priežiūros metu jį prižiūrinčiam asmeniui gali būti skiriama socialinė parama (vienkartinė, tikslinė, periodinė, sąlyginė pašalpa) Lietuvos Respublikos pinigines socialinės paramos nepasiturintiems gyventojams įstatymo nustatyta tvarka.

Neneigtina, kad vaiko laikinosios priežiūros tėvų prašymu organizavimas ir nustatymas priskirtinas vaiko (atstovų pagal įstatymą) gyvenamosios vietos savivaldybės kompetencijai.

Vaiko laikinosios priežiūros tvarkos aprašo, patvirtinto Socialinės apsaugos ir darbo ministro 2019 m. gruodžio 20 d. įsakymu Nr. A1-794, detalizuojančio Vaiko teisių apsaugos pagrindų įstatymo 36⁴ straipsnio 9 dalies nuostatų įgyvendinimą, normos leidžia prašymą pateikti registruotu paštu arba elektroninio ryšio priemonėmis, tačiau abejotina, ar esant didesniems susirgimo mastams sveikatos priežiūros specialistai ir įstaigos bus pajėgios persiuntinėti tokio pobūdžio pacientų prašymus, taip pat ar pacientai turės galimybę pateikti reikalaujamus dokumentus ar jų kopijas. Atkreiptinas dėmesys, kad ateityje gali susidaryti situacijų, kai vaiko tėvai ar kiti atstovai pagal įstatymą dėl sveikatos būklės negalės užpildyti prašymo formos ar parašyti laisvos formos prašymo.

Paminėtina, kad Aprašo 29 punkte nustatyta, kad esant objektyvių priežasčių (pvz.: netikėtai pablogėjus vaiko tėvų ar kitų jo atstovų pagal įstatymą sveikatai, dėl skubaus gydymo paskyrimo, skubaus išvykimo ir pan.), nurodytas prašymas gali būti pateiktas ir vėliau nei prieš 10 dienų nuo laikinosios priežiūros taikymo pradžios. Tačiau ir šiais atvejais vaiko tėvai ar kiti jo atstovai pagal įstatymą privalo pateikti dokumentus ar teisės aktų nustatyta tvarka patvirtintas jų kopijas, įrodančias tokių priežasčių buvimą (dokumentus (arba teisės aktų nustatyta tvarka patvirtintas jų kopijas), įrodančius priežastis, dėl kurių vaikui prašoma nustatyti laikinąją priežiūrą skubos tvarka (pvz.: gydymo įstaigos pateiktą pažymą, įdarbinimo, profesinės ar savanoriškos veiklos ne Lietuvos

Respublikoje dokumentus (darbo sutarties, paslaugų teikimo sutarties kopijas, laišką, patvirtinančią įdarbinimą, komandiruoatę, stažuotę arba dalyvavimą profesinėje ar savanoriškoje programoje ir jos trukmę patvirtinančio įsakymo kopijas, potvarkio, kvietimo kopijas ar kt.).

Vaiko teisių apsaugos pagrindų 36⁴ straipsnio bei Vaiko laikinosios priežiūros tvarkos aprašo normų sisteminė analizė leidžia teigti, kad vaiko laikinosios priežiūros institutas gali būti taikomas tik tais atvejais, kai vaiką prižiūri tėvų (kitų atstovų pagal įstatymą) nurodyti fiziniai asmenys (su išimtimi, kai vaikas su tėvais (vienu iš jų) apgyvendinami socialines paslaugas teikiančioje įstaigoje). Vaiko laikinoji priežiūra tėvų parašymu gali būti organizuojama tik pas vaiko atstovų pagal įstatymą nurodytus fizinius asmenis, taigi vaikų priežiūros instituto taikymas savivaldybės laikino apgyvendinimo/izoliacijos vietose negalimas.

Tyrimo metu negauta duomenų, kad Skyrius, gavęs iš savivaldybės informaciją apie be priežiūros likusius vaikus, būtų ieškojęs vaikų artimųjų, kitų giminaičių ar emociniais ryšiais susijusių asmenų, kurie galėtų pasirūpinti vaikais.

Remiantis išdėstytu, Socialinės apsaugos ir darbo ministerijai bei Valstybės vaiko teisių apsaugos ir įvaikinimo tarnybai siūlytina įvertinti formuojamą praktiką karantino metu vaiko laikinosios priežiūros institutą taikant savivaldybės izoliavimo vietoje, taip pažeidžiant teisės normų reikalavimus. Taip pat siūloma pasirinkti tinkamas vaiko teisių užtikrinimo priemones, teisės aktais nustatyti jų įgyvendinimo bei užtikrinimo mechanizmus ir institucijų, dalyvaujančių šiame procese, kompetencijas bei atsakomybę, konkrečiai apibrėžiant pranešimų apie vaikus, likusius be tėvų priežiūros karantino metu ir reagavimo į pranešimus tvarką (kas turėtų įvertinti jų gyvenimo sąlygas, ieškoti giminaičių ar kitų, emociniais ryšiais su vaiku susijusių asmenų, kurie sutiktų laikinai pasirūpinti vaikais; kas turėtų paimti vaiką iš jo gyvenamosios vietos ir palydėti į priežiūros paslaugas teikiančią instituciją, kai vaikas negali likti namuose; kas turėtų užtikrinti vaiko palydėjimą (įvertinant vaiko amžių, emocinę būseną ir kt.) į sveikatos priežiūros įstaigas (jei jį tikslinga iširti dėl COVID-19 infekcijos ar kitų susirgimų), atstovavimo jose klausimus (kai atstovai dėl sveikatos būklės negali išreikšti sutikimo).

17. Vaiko teisių apsaugos pagrindų įstatymo 2 straipsnio 15 dalyje nustatyta, kad vaikui nesaugi aplinka – vaiko gyvenamoji ar kita aplinka, kurioje kyla pavojus vaiko gyvybei, sveikatai ar normaliai raidai dėl nepriežiūros, smurto ar kitų socialinės rizikos veiksnių.

Pagal to paties įstatymo 31 straipsnio 8 dalį, vaiko tėvai ar kiti vaiko atstovai pagal įstatymą pasirūpina, kad vaikas iki 6 metų, taip pat vaikas su negalia, atsižvelgiant į jo specialiuosius poreikius ir brandą, be objektyvios būtinybės neliktų be vyresnių kaip 14 metų asmenų priežiūros. Palikimu be priežiūros nelaikomas trumpalaikis (iki 15 minučių trukmės) vaiko iki 6 metų palikimas saugioje aplinkoje su 7–13 metų amžiaus asmenimis, kurie pagal savo brandą yra pajėgūs esamoje situacijoje juo pasirūpinti.

Nagrinėjamu atveju 12 ir 14 metų vaikai parą laiko buvo likę be tėvų priežiūros dėl objektyvios priežasties – vaikų atstovo pagal įstatymą ligos ir hospitalizavimo. Aplinkybė, kad vaikai buvo likę be priežiūros savo gyvenamojoje vietoje, taip pat jų amžius (12 ir 14 metų), vaikų patikinimas, kad jie turi maisto, nepatvirtina, kad aplinka jiems buvo saugi, ypač įvertinant aplinkybę, kad Tarnybos ir Skyriaus specialistai neturėjo informacijos bei duomenų kiek truks tėvo hospitalizavimas (vaikai bus be priežiūros), nebuvo įsitikinta, ar tikrai vaikai turi maisto. Pažymėtina, kad vaiko ir suaugusiojo vertinimai dėl saugumo, maisto ir kitų reikšmingų aplinkybių gali skirtis iš esmės. Pavyzdžiui, vaikų vertinimu maistu gali būti laikomi traškučiai ar kiti užkandžiai. Skyriaus specialistai nenurodė teiravęsi kokio maisto ir kiek turi vaikai, o vaikų saugumo užtikrinimo

vertinimas telefoninio ryšio pagalba (įvertinant aplinkybę, kad šeima anksčiau buvo įrašyta į socialinę riziką patiriančių šeimų sąrašą, tėvas pateikė informaciją, kad vaikai dažnai lieka vieni ir savimi rūpinasi patys) kritikuotinas net ir esant ekstremaliai situacijai ir karantinui.

Pasisakytina ir apie Skyriaus vertinimą dėl vaikų palikimo be priežiūros (pažymos 3.4 ir 3.8 punktai). Neginčytina, kad 12 ir 14 metų vaikai nepatenka į Vaiko teisių apsaugos pagrindų įstatymo 31 straipsnio 8 dalyje įtvirtintos teisės normos reguliavimo sritį. Tačiau normos turi būti taikomos ir aiškinamos remiantis protingumo kriterijumi, įvertinant priežiūros nebuvimo trukmę (kaip minėta, šiuo atveju nebuvo žinoma tėvo hospitalizacijos trukmė, ar nepablogės jo sveikatos būklė, dėl vaikų sąlyčio su sergančiu COVID-19 infekcija tėvu nebuvo galimybių taikyti laikinosios priežiūros institutą). Priešingu atveju būtų neaišku, kodėl taikant teisės analogiją (šiuo argumentu Skyriaus vedėja grindė ir motyvavo savo sprendimus) vaikai paimami iš šeimos ar taikomas laikinosios priežiūros, vaiko laikinojo apgyvendinimo institutas (t.y. pripažįstama, kad vaikui nėra sudaryta saugi aplinka) tais atvejais, kai tėvai apsvaigę (policijos pranešimai), tėvai nukenčia eismo įvykyje ir hospitalizuojami, taip pat kitose situacijose, kuriose būtina užtikrinti vaiko teises nuo grėšiančių pažeidimų.

Šiuo aspektu paminėtina ir tai, kad Vaiko teisių apsaugos pagrindų įstatymo 43 straipsnyje nustatyta, kad jeigu šio įstatymo 36 straipsnio 4 dalyje¹ ir 36³ straipsnio 1 dalies 2 punkte nustatytais pagrindais² vaikas, paimtas iš jam nesaugios aplinkos, negali būti perduotas jo tėvams ar kitiems vaiko atstovams pagal įstatymą, jis laikinai apgyvendinamas saugioje aplinkoje Civilinio kodekso 3.264 straipsnio 5 dalyje nustatyta prioriteto tvarka. Remiantis šiuo straipsniu vaikas gali būti apgyvendintas ir institucijoje, galinčių priimti likusį be tėvų globos vaiką bet kuriuo paros metu, arba nukreipiamas į sveikatos priežiūros įstaigą, jeigu reikia iširti vaiko sveikatos būklę ar suteikti jam sveikatos priežiūros paslaugas.

Atkreiptinas dėmesys ir į tai, kad tyrimo metu negauta duomenų, patvirtinančių Skyriaus vedėjos teiginius, kad savivaldybės atstovai reikalavo susidariusią situaciją vertinti kaip vaiko teisių pažeidimą, atsiradusį dėl netinkamo tėvų valdžios įgyvendinimo. Savivaldybės tiek žodiniame, tiek raštiškame kreipimesi į vaiko teisių apsaugos kontrolierių akcentuotas ne reagavimas į vaiko teisių pažeidimą, o poreikis užtikrinti vaiko teises ir apsaugoti juos nuo pažeidimo bei Skyriaus atsisakymas reaguoti į pranešimą apie poreikį užtikrinti vaiko teises.

18. Neginčytina, kad prevencinės ir kitos pagalbos vaikui ir šeimai organizavimas priskirtinas savivaldybių kompetencijai (Vaiko teisių apsaugos pagrindų įstatymo 34 straipsnis), o pagal sveikatos apsaugos ministro – ekstremalių situacijų vadovo sprendimus izoliavimo patalpų įrengimas, asmenų apgyvendinimas jose, transportavimas į jas priskirtinas savivaldybių kompetencijai. Tačiau teisės aktai nenustato teisės savivaldybių specialistams priimti sprendimų dėl be atstovų pagal įstatymą priežiūros likusių vaikų paėmimo iš jų gyvenamosios vietos.

Taip pat sutiktina su Skyriaus vedėjos teiginiu (pažymos 3.14 punktas), kad Lietuvos Respublikos vaiko teisių apsaugos pagrindų įstatymo 47 straipsnio 4 dalyje 6 punkte savivaldybių

¹ Valstybės vaiko teisių apsaugos ir įvaikinimo tarnyba ar jos įgaliotas teritorinis skyrius, nustatęs būtinybę dėl kylančio realaus ir tiesioginio pavojaus vaiko fiziniam ar psichiniam saugumui, sveikatai ar gyvybei, skubiai paima vaiką iš jam nesaugios aplinkos, prireikus pasitelkdamas policijos pareigūnus, bei imasi veiksmų dėl vaiko perdavimo tėvams (ar vienam iš tėvų) ar kitiems vaiko atstovams pagal įstatymą ir (ar) atlieka vaiko situacijos vertinimą šio įstatymo 361 straipsnyje nustatyta tvarka.

² Valstybės vaiko teisių apsaugos ir įvaikinimo tarnyba ar jos įgaliotas teritorinis skyrius, atlikęs vaiko situacijos vertinimą ir nustatęs vaiko apsaugos poreikį, jeigu nėra galimybių taikyti vaiko laikinąją priežiūrą pagal šio įstatymo 36⁴ straipsnio 1 dalį, paima vaiką iš tėvų ar kitų vaiko atstovų pagal įstatymą šio įstatymo 36⁵ straipsnyje nustatyta tvarka.

institucijos ir įstaigos yra priskirtos prie vaiko teisių apsaugą užtikrinančių institucijų, o 52 straipsnyje detalizuoti savivaldybių institucijų ir įstaigų įgaliojimai šioje srityje. Tačiau atkreiptinas dėmesys, kad savivaldybių institucijų ir įstaigų dalyvavimas vaiko teisių užtikrinimo procese numatytas per paslaugų ir pagalbos organizavimą bei užtikrinimą, taip pat kitų, įstatymo 52 straipsnyje nustatytų funkcijų vykdymą.

Remiantis minėto įstatymo 48 straipsniu, už vaiko teisių apsaugos politikos koordinavimą ir įgyvendinimą yra atsakinga Socialinės apsaugos ir darbo ministerija. Savivaldybių teritorijose įgyvendinti vaiko teisių apsaugos politiką, *visą parą ginti ir užtikrinti vaiko teises ir atstovauti vaiko teisėms ir teisėtiems interesams* pavesta Valstybės vaiko teisių apsaugos ir įvaikinimo tarnybai ir jos struktūriniais padaliniais (Vaiko teisių apsaugos pagrindų įstatymo 50 straipsnis).

Todėl nagrinėjamu atveju atsakomybės perkėlimas savivaldybės institucijoms sprendžiant be tėvų priežiūros likusių vaikų teisių užtikrinimo klausimus laikytinas teisiškai nepagrįstu.

19. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2020 m. vasario 26 d. nutarimu Nr. 152 „Dėl valstybės lygio ekstremalios situacijos paskelbimo“ paskelbta valstybės lygio ekstremalioji situacija visoje šalyje dėl naujojo koronaviruso (COVID-19) plitimo grėsmės. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2020-03-14 nutarimu Nr. 207 „Dėl karantino Lietuvos Respublikos teritorijoje paskelbimo“ paskelbtas karantinas, 3.2.1. papunktyje nustatyta, kad nuo karantino Lietuvos Respublikoje paskelbimo dienos Valstybės ir savivaldybių institucijos, įstaigos, valstybinės ir savivaldybių valdomose įmonėse darbas organizuojamas ir klientai aptarnaujami nuotoliniu būdu, išskyrus atvejus, kai būtina atitinkamas funkcijas (darbus) atklikti darbo vietoje. Privaloma užtikrinti būtinųjų neatidėliotinų funkcijų (darbų) atlikimą.

Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministro – Valstybės lygio ekstremalios situacijos valstybės operacijų vadovo 2020-03-12 sprendimu Nr. V-351 „Dėl koronaviruso (COVID-19) valdymo priemonių“ pavesta visoms valstybės ir savivaldybių institucijoms, įstaigoms ir organizacijoms maksimaliai teikti gyventojams aptarnavimo paslaugas nuotoliniu būdu, vengiant tiesioginio kontakto.

Tarnybos direktoriaus pavaduotoja, vykdanči direktoriaus funkcijas A. Jakavonienė 2020 m. kovo 13 d. priėmė įsakymą Nr. BV-84 „Dėl koronaviruso (COVID-19) prevencijos Valstybės vaiko teisių apsaugos ir įvaikinimo tarnyboje prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos ir tolesnių veiksmų“ ir nurodė maksimaliai gyventojams aptarnavimo paslaugas teikti ir kitus funkcijas vykdyti, esant galimybei, nuotoliniu būdu, vengiant tiesioginio kontakto. Suderinus su Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministerija Tarnyba priėmė sprendimą dėl to, kurios Tarnybos funkcijos karantino laikotarpiu pripažintinos būtinosiomis ir neatidėliotinomis ir 2020-03-16 raštu Nr. S-846 „Dėl Valstybės vaiko teisių apsaugos ir įvaikinimo tarnybos prie socialinės apsaugos ir darbo ministerijos darbo organizavimo karantino laikotarpiu“ informavo apie tai Lietuvos savivaldybių asociaciją, Policijos departamentą prie Vidaus reikalų ministerijos, Teisėjų tarybą, Lietuvos Respublikos generalinę prokuratūrą, Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministeriją, Lietuvos Respublikos vaiko teisių apsaugos kontrolieriaus įstaigą.

Minėtu raštu Tarnyba nurodė, kad būtinosiomis ir neatidėliotinomis funkcijomis, kai vykstama į įvykio vietą, laikytini atvejai, kai apie galimai pažeidžiamas vaiko teises Tarnybos teritorinis skyrius gavo iš:

1. Policijos dėl:

- Vaiko, kuris patyrė abiejų jo atstovų pagal įstatymą (arba vienintelio turimo) fizinį ir (ar) seksualinį smurtą ir (ar) nepriežiūrą;

- Vaiko, kai abu jo atstovai pagal įstatymą (arba vienintelis turimas) negali užtikrinti jam saugios aplinkos bei nėra kitų asmenų (-ens), kurie galėtų laikinai pasirūpinti vaiku, kuriam dėl amžiaus ar (ir) būklės, reikalinga vyresnio nei 14 m. arba suaugusio, fiziškai galinčio pasirūpinti vaiku, asmens priežiūra.

2. Iš asmens, laikinai prižiūrinčio vaiką, kuriam nustatytas apsaugos poreikis, dėl prižiūravimo vaiko, kuriam būtina užtikrinti saugią aplinką, nes prižiūrintis asmuo atsisako jį prižiūrėti ir (ar) negali užtikrinti vaikui saugios aplinkos dėl vaiko atstovų pagal įstatymą (ar vienintelio turimo) netinkamų veiksmų (neveikimo).

20. Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministerija 2020-03-23 raštu Nr. (16.3 E-34)SD-1564 „Dėl vaikui saugios aplinkos užtikrinimo karantino metu“ pateikė *rekomendacijas savivaldybėms* dėl vaikui saugios aplinkos užtikrinimo Lietuvos Respublikos teritorijoje karantino metu.

Rekomendacijose nurodyta, kad tuo atveju, jei vaiko tėvai ar kiti vaiko atstovai pagal įstatymą yra saviizoliacijoje, tačiau paties vaiko nereikia izoliuoti (vaikas neturėjo kontakto su izoliuojamu asmeniu, nesilankė zonose, kuriose fiksuotas viruso protrūkis ir kt.), vaiku turėtų pasirūpinti kitas iš vaiko tėvų ar kitas vaiko atstovas pagal įstatymą, tokiam esant. Jei tokios galimybės nėra, vaiko atstovai pagal įstatymą turi galimybę kreiptis į savo gyvenamosios vietos savivaldybės administraciją dėl vaiko laikinosios priežiūros vaiko tėvų ar kitų jo atstovų pagal įstatymą prašymu nustatymo, nurodant asmenį, kuris galėtų ir sutinka prižiūrėti vaiką, juo rūpintis. Jei nėra artimųjų ar kitų su vaiku emociniais ryšiais susijusių asmenų, kurie sutiktų ir galėtų pasirūpinti vaiku, *vaikui saugią aplinką privalo užtikrinti savivaldybė*. Vadovaujantis Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2020 m. kovo 14 d. nutarimo Nr. 207 „Dėl karantino Lietuvos Respublikos teritorijoje paskelbimo“ 3.5.3 papunkčiu, savivaldybių administracijos privalo užtikrinti vaikų ir žmonių su negalia priežiūrą išimtiniais atvejais įstaigose, jeigu tokia priežiūra neįmanoma namuose. Todėl kiekviena savivaldybė privalo užtikrinti, kad jos teritorijoje tėvų priežiūros netekusiems vaikams būtų užtikrintos laikino apgyvendinimo (saugios aplinkos) vietos. Tie patys veiksmai taikytini ir tuo atveju, jei vaiko tėvams ar kitiems jo atstovams pagal įstatymą bus paskirtas gydymas, nustačius susirgimą COVID-19 (koronavirusu).

Jei vaiko tėvai ar kiti vaiko atstovai pagal įstatymą nesilaiko saviizoliacijos, o taip pat, jei yra nustatomi galimi vaiko teisių pažeidimai (pvz., smurtas prieš vaiką, nepriežiūra, kt.), apie tai būtina *informuoti policiją*, kuri savo ruožtu informuos Valstybės vaiko teisių apsaugos ir įvaikinimo tarnybą prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos (toliau – Tarnyba) arba jos įgaliotą teritorinį skyrių. Jei yra nustatomi vaiko teisių pažeidimai ir būtina apsaugoti vaiką paimant jį iš atstovų pagal įstatymą, tačiau kartu esant rizikai, kad vaikas gali būti užsikrėtęs COVID-19 (koronavirusu), jis pirmiausia apgyvendinamas savivaldybės laikino apgyvendinimo (saugios aplinkos) vietoje, atitinkančioje karantino sąlygoms keliamus reikalavimus dėl izoliacijos, o Tarnyba kartu su savivaldybės administracija pagal kompetenciją sprendžia tolesnio vaiko teisių užtikrinimo klausimą (kreipimasi į teismą, užtikrina laikinojo globėjo (rūpintojo) vaikui paiešką, globos (rūpybos) nustatymą ir kt.). Pasibaigus izoliacijos taikymo terminui, vaikas perduodamas paskirtam laikinajam globėjui (rūpintojui). Nustačius vaiko apsaugos poreikį, *vaiko laikinoji priežiūra vaikui, kuriam turi būti pritaikyta izoliacija, gali būti įgyvendinama tik tuo atveju, kai pasibaigia vaiko izoliacijos terminas*, išskyrus atvejus, kai vaiką laikinai prižiūrintis asmuo ar įstaiga sutinka ir gali užtikrinti izoliavimo sąlygas arba tais atvejais, kai yra galimybė apgyvendinti vieną iš vaiko tėvų /atstovų pagal įstatymą

kartu su vaiku socialinę priežiūrą teikiančioje socialinių paslaugų įstaigoje, jei ši įstaiga taip pat gali užtikrinti izoliavimo sąlygas.

Savivaldybėje esant žmogiškųjų išteklių trūkumui, kad būtų galima užtikrinti vaikų laikinąją priežiūrą, rekomenduota ieškoti galimybių bendradarbiauti su nevyriausybinėmis organizacijomis, pasitelkiant savanorių pagalbą. Taip pat siūlyta savivaldybėms apsvarstyti galimybę sustabdžius ugdymo procesą, išnaudoti turimus pedagogų resursus. Kiekvienu atveju, kiekvienas asmuo turi būti įvertintas pagal Lietuvos Respublikos vaiko teisių apsaugos pagrindų įstatymo 30 str., dėl galimybės dirbti su vaikais.

Kaip matyti iš aukščiau išdėstyto, nagrinėjamu atveju (duomenys neskelbiami) vaikams turėjo būti taikomas ne laikinosios vaikų priežiūros tėvų prašymu institutas, o užtikrinta saugi aplinka apgyvendinant juos laikino apgyvendinimo vietoje. Atkreiptinas dėmesys, kad šioje rekomendacijoje, vadovaujantis operacijų vadovo sprendimu, nurodoma, jog savivaldybėms tenka pareiga užtikrinti jų teritorijoje tėvų priežiūros netekusiems vaikams saugias laikino apgyvendinimo vietas. Sprendimų priėmimo procesas, institucijų bendradarbiavimas, kompetencijų (įgaliojimų) paskirstymo klausimai nėra aptarti, todėl teigtina, jog apgyvendinant vaikus saugioje jiems aplinkoje turi būti vadovujamasi Vaiko teisių apsaugos pagrindų įstatymo nuostatomis, kiek tai objektyviai įmanoma Tarnybos ir jos Skyrių funkcijas vykdant nuotoliniu būdu.

21. Lietuvos Respublikos civilinės saugos įstatymo 4 straipsnyje nustatyti civilinės saugos sistemos tikslai:

1) užtikrinti prevencinių priemonių ekstremaliosioms situacijoms išvengti arba susidarymo galimybėms sumažinti vykdymą ir įgyvendinimą;

2) padėti gyventojams, valstybės ir savivaldybių institucijoms ir įstaigoms, kitoms įstaigoms ir ūkio subjektams, gresiant ar susidarius ekstremaliosioms situacijoms, išvengti ar patirti kuo mažiau žalos, išlaikyti rimtį, išsaugoti gyventojų gyvybę, sveikatą, turtą ir apsaugoti aplinką;

3) užtikrinti optimalų valstybės ir savivaldybių institucijų ir įstaigų, kitų įstaigų ir ūkio subjektų materialinių išteklių panaudojimą gresiant ar susidarius ekstremaliosioms situacijoms;

4) rengti visuomenę praktiniams veiksams, gresiant ar susidarius ekstremaliosioms situacijoms, skatinti jos iniciatyvą civilinės saugos srityje ir stiprinti pasitikėjimą civilinės saugos sistemos veikla.

Vienas iš civilinės saugos sistemos uždavinių, nurodytų šio įstatymo 5 straipsnyje – perspėti gyventojus, valstybės ir savivaldybių institucijas ir įstaigas, kitas įstaigas ir ūkio subjektus apie gresiančią ar susidariusią ekstremaliąją situaciją, išplatinti valstybės ir savivaldybių institucijų ir įstaigų turimą arba joms skirtą informaciją, kuri leistų imtis priemonių, siekiant išvengti galimos žalos arba ją sušvelninti; taip pat, susidarius įvykiams, ekstremaliesiems įvykiams ir ekstremaliosioms situacijoms, organizuoti ir vykdyti priemones, kuriomis siekiama atkurti valstybės ir savivaldybių institucijoms ir įstaigoms, kitoms įstaigoms, ūkio subjektams ir gyventojams būtinausias gyvenimo (veiklos) sąlygas.

Civilinės saugos įstatymo 8 straipsnyje nustatyta, kad vykdant gelbėjimo, paieškos ir neatidėliotinus darbus, likviduojant įvykį, ekstremalųjį įvykį, ekstremaliąją situaciją ir šalinant jų padarinius, šio ir kitų įstatymų nustatytais atvejais ir tvarka *gali būti laikinai apribotos* asmens judėjimo laisvė, nuosavybės ir būsto neliečiamumo teisės, o susidarius valstybės lygio ekstremaliajai situacijai, – ir ūkinės veiklos laisvė, *viešųjų ir administracinių paslaugų teikimas*.

Kaip matyti iš to, kas išdėstyta aukščiau šioje pažymoje, viešųjų ir administracinių paslaugų teikimas nebuvo sustabdytas, visų viešųjų ir administracinių paslaugų teikimas buvo apribotas jų

teikimo būdu, t.y. paslaugos, kiek įmanoma pagal jų pobūdį, buvo teikiamos nuotoliniu būdu, išskyrus atvejus, kai būtina atitinkamas funkcijas (darbus) atklikti darbo vietoje ir privaloma užtikrinti būtinųjų neatidėliotųjų funkcijų (darbų) atlikimą.

Šiuo aspektu pažymėtina ir tai, kad ekstremalios padėties ir karantino laikotarpiu nebuvo sustabdytas teisės aktų galiojimas. Susidariusi padėtis įpareigojo sukurti teisės aktų ir jų nuostatų realizavimo mechanizmus, įvertinant padėtį ir sveikatos apsaugos ministro – valstybės lygio ekstremalios situacijos valstybės operacijų vadovo 2020-03-12 sprendimą Nr. V-351, kuriuo pavesta visoms valstybės ir savivaldybių institucijoms, įstaigoms ir organizacijoms maksimaliai teikti gyventojams aptarnavimo paslaugas nuotoliniu būdu, vengiant tiesioginio kontakto.

Tačiau, kaip ir nurodyta šioje pažymoje, institucijos priėmė sprendimus dėl to, kurios paslaugos bus teikiamos tiesiogiai, kurios – nuotoliniu būdu.

Pastebėtina ir tai, kad institucijos buvo įpareigosios užtikrinti neatidėliotųjų ir (ar) būtinųjų funkcijų vykdymą, o ne nustatyti kokios jų funkcijos būtinosios ir neatidėliotinos (nes tokie sprendimai suponuoti, kad kai kurios institucijų funkcijos buvo nevykdomos). Pažymos 20 punkte nurodyta Valstybės vaiko teisių apsaugos ir įvaikinimo tarnybos neatidėliotųjų ir būtinųjų funkcijų apimtis, iš to sekantys (ne)reagavimo į pranešimus apie vaiko teisių pažeidimus ir būtinybę užtikrinti vaiko teises mechanizmai kelia abejonių dėl vaiko teisių užtikrinimo karantino metu efektyvumo. Atkreiptinas dėmesys, kad karantino metu net nuotoliniu būdu nebuvo reaguojama (aiškinamasi) į pranešimus, gautus ne iš policijos įstaigų, buvo reaguojama tik į ribotą pažeidimų grupę. Tokia padėtis ne tik neigiamai vertintina vaiko teisių užtikrinimo ir valstybės pozityviosios pareigos šioje srityje įgyvendinimo kontekste, tačiau ir neleidžia pilna apimtimi įvertinti vaiko teisių užtikrinimo (apsaugos) padėties šalyje aptariamu laikotarpiu.

21. Vykdoma vaiko teisių užtikrinimo padėties stebėseną ir savivaldybių kreipimaisi rodo, kad paskelbtos ekstremalios situacijos ir karantino laikotarpiu savivaldybių administracijų ir įstaigų atstovams kilo daug klausimų ir neaiškumų dėl įvairių vaiko teisių užtikrinimo aspektų, Valstybės vaiko teisių apsaugos ir įvaikinimo tarnybos teritorinių padalinių bei savivaldybių administracijų bei institucijų specialistų sąveikos ir bendradarbiavimo, nesuformuotos ir neformuojamos vieningos įstatymų, reglamentuojančių vaiko teisių apsaugą, taikymo praktikos šiuo laikotarpiu.

Pripažintina, kad šioje situacijoje yra reikšmingi sveikatos apsaugos ministro – valstybės lygio ekstremalios situacijos valstybės operacijų vadovo sprendimai, tačiau toks bendro pobūdžio reglamentavimas nėra pakankamas ir nenustato aiškių ir visoms savivaldybėms privalomų mechanizmų užtikrinant užsikrėtusių (potencialiai užsikrėtusių) tėvų globos ir (ar) jų priežiūros netekusių vaikų, taip pat vaikų, kuriems dėl jų teisių pažeidimų reikalingos apsaugos priemonės, tinkamas izoliavimo bei socialinių paslaugų (įskaitant socialinę globą) teikimo sąlygas.

Pažymėtina ir tai, kad vaiko izoliavimas yra jo teisių ir laisvių suvaržymo priemonė, kurios taikymas turi būti proporcingas siekiamam tikslui, todėl abejotina, ar šios priemonės įgyvendinimo aspektai gali būti aptarti ne teisės akte (tvarkoje, apraše, įsakyme ar pan.), o rekomendacinio pobūdžio rašte.

Įvertindama aukščiau išdėstyta, vaiko teisių apsaugos kontrolierė dar 2020-04-09 kreipėsi į Socialinės apsaugos ministeriją, prašydama per įmanomai trumpiausią laiką parengti teisės aktą (tvarką, aprašą ar kitą teisinio pobūdžio dokumentą), kuriame būti įtvirtintos aiškios ir visoms savivaldybėms privalomos procedūros dėl užsikrėtusių vaikų izoliacijos vietos, sąlygų, visų jiems reikalingų paslaugų (įskaitant personalą) teikimo bei kitų vaiko teisių užtikrinimui reikšmingų aspektų. Vaiko teisių apsaugos kontrolierė 2020-05-15 pakartotinai kreipėsi į Socialinės apsaugos

ministerija, prašydama pateikti savivaldybėms išaiškinimą bei nustatyti aiškius algoritmus kaip turi būti sprendžiami su vaikų izoliavimu susiję bei kiti ekstremalios situacijos ir karantino laikotarpiu su vaiko teisių užtikrinimu susiję klausimai ir informuoti kontrolierę apie priimtus sprendimus. Pažymos surašymo metu vaiko teisių apsaugos kontrolierė neturi duomenų apie Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos atliktus veiksmus ir (ar) priimtus sprendimus.

22. Pripažįstant keliamų klausimų aktualumą, praktikos bei specialaus reguliavimo trūkumo neigiamą įtaką vaiko teisių užtikrinimo padėčiai, pažymėtina, kitų institucijų dokumentų bei jų turinio aiškinimas nepriskiriamas vaiko teisių apsaugos kontrolieriaus įgaliojimams, rekomendacijų bei išaiškinimų teikimas, aiškių tvarkų ir procedūrų nustatymas nagrinėjamu atveju priskirtinas vykdomosios valdžios institucijų (Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos) kompetencijai.

Vaiko teisių apsaugos kontrolierė, stebėdama vaiko teisių užtikrinimo padėtį izoliacijos priemonių įgyvendinimo metu, ne kartą atkreipė kompetentingų institucijų dėmesį, kad vaiko teisių apsaugos kontrolieriaus konkretaus veiksmų modelio nurodymas gali sukelti abejones dėl vėlesnių jo sprendimų objektyvumo ar nešališkumo, jei vaiko teisių apsaugos kontrolierius pagal jam priskirtą kompetenciją ateityje vertins institucijų tarnybinių pareigų (funkcijų) atlikimą ar neveikimą, sąlygojusį vaiko teisių pažeidimą.

Taip pat pabrėžtina, kad pažymos 3.14 punkte nurodytas Tarnybos sprendimas dėl to, kurios Tarnybos funkcijos karantino laikotarpiu pripažintinos būtinosiomis ir neatidėliotinomis, kaip ir paminėjo Tarnybos Klaipėdos skyriaus vedėja I. Kryžiūtė buvo derintas su Socialinės apsaugos ir darbo ministerija, vaiko teisių apsaugos kontrolierius neteikia pastabų ir pasiūlymų kitų institucijų informacinio pobūdžio raštams.

23. Stebint ir vertinant vaiko teisių užtikrinimo padėtį ekstremalios situacijos (karantino) metu, pažymėtina, kad šis laikotarpis dar labiau išryškino sisteminio požiūrio į bendradarbiavimą, sprendžiant vaiko teisių užtikrinimo klausimus, trūkumą. Socialinė bei švietimo sistemos, vykdomosios valdžios ir savivaldybių institucijos veikia atsietai viena nuo kitos, stebimas apsikeitimo informacija, veiksmų koordinavimo trūkumas, turimų išteklių naudojimo žinybiškumas.

Ekstremalios situacijos sąlygomis ir laikotarpiu būtinas institucijų, atsakingų už vaiko teisių apsaugą ir dalyvaujančių vaiko teisių užtikrinimo procese geranoriškas bei konstruktyvus bendradarbiavimas ir sąveika. Kaip parodė nagrinėjama situacija, pandemijos metu praktikoje gali iškilti neatidėliotinai sprendinų su vaiko teisių užtikrinimu susijusių atvejų, kurių sprendimui nėra nustatytas aiškus institucijų (žinybų) veikimo ir bendradarbiavimo mechanizmas. Taip pat gali atsirasti situacijų ir atvejų, kurių sprendimas nėra vienareikšmiškai priskirtas konkrečios institucijos kompetencijai (kaip pavyzdžiui, vaikų palydėjimas iki mobilaus COVID-19 testavimo punkto, laikinos izoliacijos (saugios aplinkos) užtikrinimo vietos, ar pan.). Gali kilti klausimų dėl priimto sprendimo įgyvendinimo palankiausiu vaikui būdu (ar vaikus, išgyvenančius stresinę situaciją, turėtų paimti ir nuvežti į nustatytą paslaugų teikimo vietą savivaldybės vairuotojas, ar palydėti bendravimo su vaikais panašiose situacijose kompetencijas turintys Valstybės vaiko teisių apsaugos ir įvaikinimo tarnybos ar jos padalinių specialistai).

Todėl vaiko teisių apsaugos kontrolierės vertinimu, susidariusių situacijų sprendimų paieška negali apsiriboti nurodytomis neatidėliotinomis būtinosiomis ar teisės aktuose konkrečiai nustatytomis funkcijomis, tam tikrų specialistų darbo (nedarbo) laiku, taip pat sprendimų paieškos proceso neturi įtakoti konstruktyvaus dialogo trūkumas ar skirtingi institucijų atstovų vertinimai dėl priskirtinų funkcijų. Visais atvejais, nepriklausomai nuo aukščiau nurodytų aplinkybių ir jomis

grindžiamų argumentų, turi būti ieškoma ir turi būti rastas vaikui palankiausias sprendimas ir jo įgyvendinimo būdas.

Vaiko teisių apsaugos kontrolierė, remdamasi tuo, kas išdėstyta, atsižvelgdama į teisės aktuose įtvirtintus prioritetinius vaiko interesų bei vaiko teisių ir teisėtų interesų apsaugos ir gynimo principus, vadovaudamasi Vaiko teisių apsaugos kontrolieriaus įstatymo 2 straipsniu, 11 straipsnio 1 ir 4 punktais, 12 straipsnio 1 dalies 1 punktu, 23 straipsnio 1, 2 dalimis, 24 straipsnio 7 punktu, **nusprendžia:**

1. Pripažinti, kad sprendžiant likusių be atstovo pagal įstatymą priežiūros (duomenys neskelbiami) teisių ir teisėtų interesų užtikrinimo klausimai buvo sprendžiami nesilaikant teisės aktuose nustatytų reikalavimų ir tvarkos (pažymos 15, 16, 17, 20 punktai)

2. Atkreipti Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos bei Valstybės vaiko teisių apsaugos ir įvaikinimo tarnybos dėmesį į šios pažymos 15, 16, 17, 18, 20, 21, 22 punktuose nustatytus faktus dėl teisės aktų reikalavimų neatitinkančios (teisės aktų nesilaikymo) vaiko teisių apsaugos užtikrinimo praktikos karantino ir ekstremalios situacijos laikotarpiu.

3. Atkreipti Valstybės vaiko teisių apsaugos ir įvaikinimo tarnybos dėmesį į realaus, konstruktyvaus bendradarbiavimo su savivaldybėmis, kitais socialiniais partneriais svarbą užtikrinant vaiko teisių apsaugą bei ginant vaiko teises ir jo teisėtus interesus.

4. Siūlyti Socialinės apsaugos ir darbo ministerijai bei Valstybės vaiko teisių apsaugos ir įvaikinimo tarnybai įvertinti formuojamą teisės aktų reikalavimų neatitinkančią praktiką karantino metu vaiko laikinosios priežiūros institutą taikant savivaldybės izoliavimo vietoje, pasirinkti tinkamas vaiko teisių užtikrinimo priemonės, teisės aktais nustatyti jų įgyvendinimo bei užtikrinimo mechanizmus ir institucijų, dalyvaujančių šiame procese, kompetencijas bei atsakomybę, konkrečiai apibrėžiant pranešimų apie vaikus, likusius be tėvų priežiūros karantino metu ir reagavimo į pranešimus tvarką (kas turėtų įvertinti jų gyvenimo sąlygas, ieškoti giminaičių ar kitų, emociniais ryšiais su vaiku susijusių asmenų, kurie sukurtų laikinai pasirūpinti vaikais; kas turėtų paimti vaiką iš jo gyvenamosios vietos ir palydėti į priežiūros paslaugas teikiančią instituciją, kai vaikas negali likti namuose, ir į sveikatos priežiūros įstaigą, atstovavimo jose klausimus (kai atstovai dėl sveikatos būklės negali išreikšti sutikimo).

5. Nuasmenintą pažymą pateikti Lietuvos savivaldybių asociacijai, kaip galinčią turėti reikšmę vienodos praktikos formavimui.

Vaiko teisių apsaugos kontrolierė

Edita Žiobienė